

ምዕራፍ አራት

1. የካናናዊነት መመዘኛ /Canon/

ሰላ ካናናዊነት ስናጠና ካናን የሚለውን ቃል ትርጉሙን ከግምት ውስጥ ማግኘት ተገቢ ይሆናል። በዚህ መሠረት ቀናናዊነት የሚለው ቃል የመጣው ካናን ከሚለው ክፍሪክ ቃል ሲሆን የርዝመት መስኪያ መሣሪያ ወይም ዘንግ የሚለውን ቃል ይወክላል። ይህም ልክ በሕዝቅኤል 41:15-20 ላይ እንደተጻፈው ማለት ነው። ካናን ከቅዱሳት መጻሕፍት ጋር በተያያዘ መልኩ ትርጉሙ እነዚህ የእግብረኤል መንፈስ ያለባቸው መጻሕፍት የሚመረጡባቸውን መመዘኛዎች የሚገልጽ ነው። በሌላ አነጋገር በመጽሐፍ ቅዱስ የተጠቃለሉት 66ቱ መጻሕፍት ከሌሎች የእግብረኤል አስትንፋስ ከሌለባቸው መጻሕፍት ተበጥረው የተለዩባቸውን መመዘኛዎች የሚገልጽ ነው። መመዘኛዎቹም የሚከተሉት ናቸው።

ሀ. የጸሐፊውን ሥልጣን ማወቅ

1. በብሉይ ኪዳን ሥልጣን

- ሕግ ሰጪ
- ነቢይ
- በእሥራኤል የነበረ መሪ መሆን ነበረበት።

2. በአዲስ ኪዳን /መጽሐፍ ተቀባይነት እንዲያገኝ/

- በሐዋርያ መጻፍ አለበት።
- ሐዋርያውን በቅርብ በሚያውቅ መፃፍ አለበት።
- የሐዋርያው ፊርማ ወይም የውክልና ሥልጣን ማበረጃ እንዲኖረው ያስፈልጋል።

ለምሳሌ - ጳውሎስ የሉቃስ፣ ጴጥሮስ ደግሞ የማርቆስ ደጋፊዎች ነበሩ።

ለ. የመጻሕፍቱን ይዘት ማወቅ

- መጻሕፍቱ በአስትንፋሉ-መለኮት የተጻፉ መሆናቸውን ማረጋገጥ

ሐ. የቤተክርስቲያን ውሳኔ

- የጥንቷ ቤተክርስቲያን አባቶች እውነተኛዎቹን መጻሕፍት ዝርዝር በመወሰን ረገድ አስደናቂ ስምምነት ነበራቸው። ለሰሆነም የቤተክርስቲያንን ጉባኤ ሙሉ ስምምነት ማግኘት ነበረበት። በዚህ መሠረት 27ቱ የአዲስ ኪዳን መጻሕፍት ዝርዝር የወጣው በካርታጎ በ397 ዓ.ም በተሰበሰበው የቤተክርስቲያን ጉባኤ ነው።

2. እነዚህ መስኪያዎቹን ያሟሉ የእግብረኤል አስትንፋስ ያለባቸው መጻሕፍት እንደገና በሁለት ምስክሮች መረጋገጥ አለባቸው

ሀ. የውስጣዊ ምስክርነት ማረጋገጫ

1. የመጽሐፉ ቃል ሥልጣን ያለውና ጌታ እንዲህ ይላል የሚለውን አባባል ያቀፈ መሆን አለበት።
2. ትንቢታዊ መሆኑ መረጋገጥ አለበት።
3. በይዘቱ አስተማማኝና እውነተኛነቱ የተረጋገጠ መሆን አለበት።
4. የሰዎችን ሕይወት የመለወጥ ኃይሉን ያሳየ መሆን አለበት።

5. በይዘቱ ቀናናዊነታቸው ከተረጋገጠላቸው ሌሎች መጻሕፍት ጋር የማይቃረንና የሚስማማ መሆኑን በግልጽ የሚያሳይ መሆን አለበት።

6. በይዘቱ የክርስቶስን ማንነትና ሥራውን በማዕከላዊነት የሚያንጸባርቅ መሆኑ የተረጋገጠለት መሆን አለበት።

ለ. ውጫዊ ምስክርነቶች

1. የቤተክርስቲያን አባቶች ስለ ጽሑፉ የለጡት የታማኝነት አስተያየት

የእግዚአብሔር ቃልነቱን ያረጋገጡበት ማስረጃ መገኘት አለበት።

2. ጥንት የእግዚአብሔር ሰዎች ሲጠቀሙበት የቆየ መሆኑ መረጋገጥ አለበት

እዚህ ላይ ሲጤን የሚገባው ጉዳይ ቤተክርስቲያን ለእነዚህ መጻሕፍት እውቅና ሰጥታ ተቀባሪነታቸው ማለት እንጂ የእግዚአብሔር ቃል እንዲሆኑ አደረገች አለመሆኑን ነው። መጻሕፍቱ አስቀድሞውም ቢሆን የእግዚአብሔር ቃል ነበሩና ነው። እነዚህ የብሉይና የአዲስ ኪዳን መጻሕፍት በቀናናዊነት ስመለከሉበት ስመቅረብ የበቁት ረዘም ባለ የጊዜ ሂደት ውስጥ ነው።

3. የብሉይ ኪዳን ቀናናዊነት

በመጨረሻው የብሉይ ኪዳን መጽሐፍና በመጀመሪያው የአዲስ ኪዳን መጽሐፍ መካከል የ400 የዝምታና የጨለማ ዘመናት /የእግዚአብሔር ድምጽ ወደ ምድር ያልመጣበት/ እንደነበሩ ይታመናል። በእነዚህም 400 ዓመታት ክፍተት የብሉይ ኪዳን አዋልድ መጻሕፍት ተጽፈው ነበር /አዋልድ ለሚለው የግሪክ ቃል አቻ ቃል "Apocrypha"፡- አፓክሪፋ የሚለው ሲሆን ትርጉሙም የተደባለቀ ማለት ነው/። እነዚህ የአዋልድ መጻሕፍት ተደም ሲል

ከእግዚአብሔር ከተሰጡት መጻሕፍት ጋር ተደባለቁ። ከዚህ ሁኔታ የተነሣም አይሁዶች የብሉይ ኪዳን ቀናናን ይሠሩ በንድ ወሳኝ ሆነ። ይህንንም ተግባር ለማድረስ ቀናና የሚጠይቀውን መመዘኛዎች መጠቀም በእጅጉ አስፈላጊ። መመዘኛዎቹም፡-

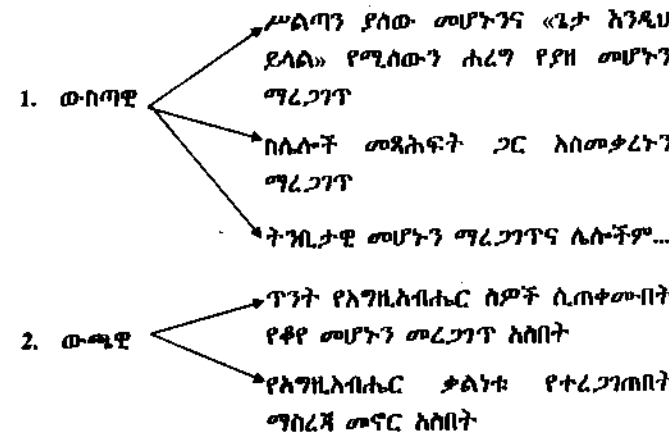
ሀ. የጸሐፊውን ሥልጣን ማወቅ ማለትም መጻሕፍቱ ከተራ ቁጥር 1 እስከ 3 ካሉት መካከል በእንዳቸው መጻፍ አለባቸው ነው

- 1. በሕግ ሰጪው
- 2. በነቢዩ
- 3. በአሥራኤል በነበረ መሪ

ለ. የመጻሕፍቱን ይዘት ማወቅ

- 1. መጻሕፍቱ በእስትንፋሱ-መለኮት መጻፋቸውን ማረጋገጥ።
- 2. መጻሕፍቱ ከመጀመሪያው መታወቃቸውንና በቤተመቅደስ ወይም በምኩራብ አምልኮ መነበባቸውን መረዳት።

ሐ. በውስጣዊና በውጫዊ ምስክርነቶች የተረጋገጡ ጭምር መሆን አለባቸው

ከዚህ በኋላም ሕዝቡ በመማረኩ ምክንያት የአዋልድ መጻሕፍት እንደገና ከእውነተኞቹ ጋር ተደባልቀው ስለተገኙ ቤተክርስቲያን በጉባኤ የብሉይ ኪዳንን ቀኖና በ90 ዓ.ም እንደገና ሠርታለች።

በኖርቴስታንት ብሉይ ኪዳን ውስጥ 39 የብሉይ ኪዳን መጻሕፍት የሚገኙ ሲሆን በእይሁድ ሒብሩ ካኖን /Hebrew Canon/ ግን 24 መጻሕፍት ተካተው ይገኛሉ። ምክንያቱም ሳሙኤልን፣ ነገሥትንና ዜናን ለሁለት ስለማይከፍላቸውና ታናናሽ ነቢያቶችም እንደ እንድ መጽሐፍ ስለሚቆጥሯቸው ነው። የብሉይ ኪዳን ቀኖና ከእሥርቱ ትዕዛዛት /ኢያ. 24:26፣ 1ኛሙ. 10:25፣ ኤር. 30:25 ሌሎችም/ በመጀመርና ቀስ በቀስ በማደግ የእይሁዶች ብሉይ ኪዳን ቀኖና ደረጃ ላይ እንደ ደረሰ ማስተዋል ይጠቅማል።

4. ስለ ብሉይ ኪዳን መጻሕፍት የክርስቶስ-ምስክርነት

ክርስቶስ ስለ ብሉይ ኪዳን መጻሕፍት ቀኖና ሲያረጋግጥ እንዲህ በማለት ተናግሯል «ከእናንተ ጋር በነበርሁበት ጊዜ በሙሴ ሕግ፣ በነቢያትና በመዝሙር መጻሕፍት ስለ እኔ የተጻፈው ሁሉ ይፈጽም ዘንድ ይገባል ብዬ የነገርኳችሁ ቃሌ ይህ ነው እላቸው» /ሉቃ. 24:44/ ይላል። በጌታ እባባል የምንረዳው ዋናው ነገር የዕብራይስጡን መጽሐፍ ቅዱስ ሦስት ዋና ዋና ክፍሎች ማረጋገጡን ነው። እነርሱም የሕግ፣ የነቢያትና የጽሑፎች ናቸው። /የዕብራይስጡ መጽሐፍ: «መዝሙርን» እንደ ረጅም ጽሑፎች /Writings / እድርጎ ነው የሚቆጥረው።/

በሉቃስ 11:51 ላይ ደግሞ እንዲህ ይላል «ከእቤል ደም ጀምሮ በመሠዊያውና በቤተመቅደሱ መካከል እስከ ፈሰሰው እስከ ዘካርያስ ደም ድረስ ይፈሰስበታል፤ እዎን እላችኋለሁ፤ ይህ ትውልድ ለዚህ ተጠያቂ ነው» ይላል። ከዚህ የምንረዳው እቤል /ዘፍ. 4:8/ የብሉይ ኪዳን የመጀመሪያ ሰማዕት ሲሆን ዘካርያስ «2 ዜና. 24:20-22,25» ደግሞ የመጨረሻ ሰማዕት መሆኑ ነው። ይህ የሆነበት ምክንያት

በዕብራይስጥ መጽሐፍ ቅዱም ተክተል ዘፍጥረት የመጀመሪያው ሲሆን 2ዜና ደግሞ የመጨረሻው በመሆኑ ነው። እንግዲህ ክርስቶስ በዚህ መልኩ እየጠቀሰ ስለ ብሉይ ኪዳን መጻሕፍት ቀኖናዊነት መበክሯል።

5. የብሉይ ኪዳን ቀኖናነት እንደገና በቤተክርስቲያን መወሰን

የብሉይ ኪዳን መጻሕፍት ይጠበቁ የነበረው በቤተመቅደስ ውስጥ ሲሆን የአዲስ ኪዳን መጻሕፍት ደግሞ በቤተክርስቲያን ነበር። ነገር ግን ከእሥራኤል ሕዝብ መማረክና ከቤተክርስቲያን መሰደድ የተነሳ መጻሕፍቱ ወደ መበታተን ደረጃ ደረሱ። ይህም የሆነው በ70 ዓ.ም ሮማውያን የኢየሩሳሌምንና የቤተመቅደሱን ሕንፃ ፈጽመው በለደመለሱ ነው። ከዚህም የተነሳ በ90 ዓ.ም የብሉይ ኪዳን ቀኖናዊነት እንደገና በጉባኤ ውላኔ እንዲያገኝ ስምምነት ላይ ተደረሰ። በዚህ መሠረትም የቀኖናዊነትን መበፈርት ያላሟሉ መጻሕፍት ተሰይተው ታወቁ። እነዚህም ቀደም ሲል የጠቀሰናቸው የአዋልድ መጻሕፍት ናቸው።

ሀ. የአዋልድ መጻሕፍት

አዋልድ መጻሕፍት እንደ ቅዱሳት መጻሕፍት /66ቱ የመጽሐፍ ቅዱስ መጻሕፍት/ ተቀባይነት ባይኖራቸውም የራሳቸው የሆነ ጠቀሜታ ግን እላቸው። ይኼውም በሁለት ኪዳናት መካከል ያለውን ዘመን በተመለከተ እስፈላጊ የሆኑ መረጃዎችን ስለሚሰጡ ነው። በሌላ እባባል ታሪክን ለማጥናት ይጠቅማሉ ማለት ነው። ይሁን እንጂ እነዚህ የአዋልድ መጻሕፍት ለካቶሊክና ለኦርቶዶክስ አብያተ ክርስቲያናት ተፈላጊነታቸው ከዚህ ያለፈ ነው። በሆነም በእነርሱ ዘንድ የቀኖናዊነትን ደረጃ የተቀዳጁ ናቸው። ይህን ግንዛቤ በመከተልም ካቶሊክ 73 መጻሕፍትን በቀኖናዊነት ልትቀበል ችላለች።

የኢትዮጵያ ኦርቶዶክስ ቤተክርስቲያን ደግሞ 81 መጻሕፍትን በቀኖናዊነት ተቀብላለች። ሌሎች የምሥራቅ ኦርቶዶክሳዊያን

ከብያተ ክርስቲያናት ደግሞ 75ቱን በመቀበል ይታወቃሉ።
ወንጌላውያን ከብያተ ክርስቲያናት ግን 66ቱን ብቻ ይቀበላሉ።

ሰ. በካቶሊክና በኦርቶዶክስ ቀኖና መካከል ያሰው ልዩነት

የሮማ ካቶሊክ	ኦርቶዶክስ
1 and 2 Ezra	1 and 2 Ezra
Tobit	Tobit
Judith	Judith
The Rest of Esther	The Rest of Esther
1 and 2 Maccabees	12 Maccabees
The prayer of Manasseh	3 Maccabees
Ecclesiasticus /including the epistle of Jeremiah/	Sirach
Susanna	The Prayer of Manasseh
Baruch	The Rest of Jeremiah
The Book of Wisdom	Susanna
Song of the Three Holy Children	The Book of Wisdom
	Song of the Three Child
	The Rest of Daniel
	Kiefale
	Enoch

ልዩነት: 3 Maccabees
Sirach
Daniel
Kufale
Enoch

ሐ. ፕሮቴስታንቶች አዋልድ መጽሐፍትን የማይቀበሉበት ምክንያት

1. እነዚህ መጻሕፍት በሌፕቱዋጅንት /Septuagint/ ውስጥ የተካተቱ ቢሆንም በዕብራይስጥ መጽሐፍ ቅዱስ ስላልነበሩ አይቀበሏቸውም፤
3. የእነዚህ መጻሕፍት ቃል አንደ ብሉይ ኪዳን መጻሕፍት ሥልጣን ያለው ባለመሆኑ፤
4. የአግዚአብሔር አሰትንፋሰ-መለኮት /Inspiration/ ባቋረጠበት ጊዜ /400 የጨለማ ዓመታት/ የተፃፉ ስለሆነ በዚህ ምክንያት ከይሁዶች ባለመቀበላቸው፤
5. የአግዚአብሔር መንፈስ ካለባቸው መጻሕፍት ጋር የሚቃረን አስተምህሮ የተሞሉ ስለሆኑ። ለምሳሌ፡ ነፍስ ከኃጢአትዋ በአሳት የምትነጸበት ጊዜያዊ የሆነ የመሽጋገሪያ ቦታ አለ የሚል ትምህርት የያዙ ናቸው /The Doctrine of Purgatory Comes from Maccabees። ለድሆች ማካፈል ለኃጢአት ይቅርታን ያስገኛል የሚል ትምህርት የያዙና ይህን መሰል የስህተት አስተምህሮን የሚያስተጋቡ በመሆናቸው።
6. ከፀሐፊዎቹ አንዳቸውም አንኳ መልዕክትን ከእምላክ ባለመቀበላቸው የተነሳ፤
7. በርከት ያሉ ታሪካዊና የሰነ መልክዝ ምድራዊ /ኢኮኖሚ/ ስህተቶችን በመያዛቸው፤
8. ለትምህርታቸውና ለብብክታቸው መጠናከሪያ ኢየሱስና የኦጲስ ኪዳን ፀሐፊዎች ለ295 ጊዜ ያህል ከብሉይ ኪዳን ሲጠቅሱ ከአዋልድ መጽሐፍት ግን አንድም ጊዜ ባለመጥቀሳቸው።

9. በቀደሙት የአምነት አባቶች ተፈትሸው ሚዛን ባለመድፋታቸው ምክንያት ወደ ጎን ከለተተው።

10. በቤተክርስቲያን በመነ ተሃድሶ ክካቶሊክ ቤተክርስቲያን የሆኑ የከነ መሰከት ምሁራን /Catholic Theologian Scholars/ አዋልድ መጻሕፍትን በመቃወማቸው ምክንያት ነው። “የካቶሊክ ቤተክርስቲያን እነዚህን አዋልድ መጻሕፍት በግልጽ የተቀበሉት በ1546 ዓ.ም በትራንት ጉባኤ /Council of Trent/ ነበር።

መ. የካቶሊክ ቤተክርስቲያን አዋልድ መጻሕፍትን የምትቀበልበት ምክንያት

1. እነዚህ አዋልድ መጻሕፍት /Apocrypha/ በስፐቱዋጅንት ውስጥ በመካተታቸው፤

- Septuaginta የላቲን /Latin/ ቃል ሲሆን ትርጉሙም ስባ /seventy/ ማለት ነው። /በሮማ = LXX/።
- ስባ የተባለበት ምክንያትም የትርጉም ሥራው ከ70 አስከ 72 በሆኑ የአይሁድ ሽማግሌዎች የተሠራ ስለሆነ ነው።
- የአይሁድ አፈታሪክም እንደሚያስረዳው በ250 ዓ.ም. ገደማ በፐቶለሚ II ፊላደፋስ /Ptolemy II Philadelphas/ ኃላፊነት ከ70 እስከ 72 የአይሁድ ሽማግሌዎች በአሌክሳንደርያ አቅራቢያ በምትገኘው በፋሮስ ደሴት የብሉይ ኪዳን መጻሕፍትን ወደ ግሪክ ተረጎሙት/ በዚህን ጊዜ “Ptolemy Philadelphas” የፍልስፍናም ገዥ እንደነበረ ይታመናል።

2. የትራንት /Trent Council/ ጉባኤ በ1546 ስለተቀበላቸው
3. አስተምህሮተ ፐርጋቶሪን /Doctrine of Purgatory/ የሚደግፍ ትምህርት በመያዛቸው /እንደ መቃቢስ ያሉ መጻሕፍት/

ምዕራፍ አምስት

1. የአዲስ ኪዳን መጻሕፍት አመጣጥና ቀኖናዊነታቸው

የአዲስ ኪዳን እድገት በአንዴ ሳይሆን ቀስ በቀስ በጊዜ ሂደት ውስጥ የተገኘ ነው። በዚህ መሠረትም በመጀመሪያ የክርስቶስን ታሪክ ማዕከል ያደረገ የክርስትና መልእክት በአንደበት ታወጀ። ከዚህ የተነሣም በጊዜ ሂደት አማኞች በየቦታው መጠየቅ ጀመሩ። በሰ ክርስቶስ ሲታወጅ የነበረውን የክርስትና መልእክት በሐዋርያዊ ደብዳቤዎች ማረጋገጥ ቀጠለ። እነዚህን ሐዋርያዊ ደብዳቤዎች መሠረት በማድረግ የማስተማሩ ሁኔታም ጨመረ። ደብዳቤዎቻቸው በየአብያተ ክርስቲያናቱ ይነበቡ ጀመር /1ተሲ. 5:27፤ 2ተሲ. 3:14/። ቆየት ብሎ ደግሞ እነዚህ ሐዋርያዊ ደብዳቤዎች በአብያተ ክርስቲያናት መካከል በተዘዋዋሪነት ማገልገላቸውን ቀጠሉ /ቆላ. 4:16/። እያደርግም በእግዚአብሔር መንፈስ የበላይ ተቆጣጣሪነት እንደተፃፉም የአማኞች ግንዛቤ ሆነ። ሐዋርያዊ ደብዳቤዎቻቸው ከእግዚአብሔር የተሰጡ ስለሆነ የእግዚአብሔር ቅዱሳን ጽሑፎች ናቸው /2ጢሞ. 3:15-17፤ 2ኤፕ. 3:15-16/።

ሉቃስ ወንጌሉን ለመጻፍ ሲጀምር ስተከበረው ቴዎፍሎስ እንዲህ ይለዋል «በእኛ መካከል ስለተፈጸሙት ነገሮች ብዙዎች ታሪኩን የተቻላቸውን ያህል ጽፈውት ይገኛል። ይህም ታሪክ ከመጀመሪያው አንስቶ የዓይን ምስክሮችና የቃሉ አገልጋዮች የነበሩት ያስተላለፉልን ነው። ከዙር ቴዎፍሎስ ሆይ እኔም በበኩሌ ሁሉን ከመሠረቱ በጥንቃቄ ከመረመርሁ በኋላ የታሪኩን ቅደም ተከተል በጠበቀ ሁኔታ ልጽፍልህ መልካም ሆኖ ታየኝ፤ ይህንንም የማደርገው የተማርከው ነገር እውነተኛ መሆኑን እንድታውቅ ነው» /ሉቃስ 1:1-4/ በማለት ይጽፍለታል። ሐዋርያው ዮሐንስም ለአግቢያኑ ይህንን የመሰለ ነጥብ ጽፏል /ዮሐ. 20:31/። ከወንጌላት በኋላ ደግሞ የመጀመሪያዋን ቤተክርስቲያን ታሪክ የያዘ «የሐዋርያት ሥራ» መጽሐፍ ተጻፈ። ከዚህ በመቀጠልም ሌሎች የአዲስ ኪዳን መጻሕፍት በተከታታይነት

እየተጻፉ የዮሐንስ ራእይ የመጨረሻ መደምደሚያ ሆነ። አዲስ ኪዳንም በዚህ መልኩ በረጅም ጊዜ ሂደት ተጠናቀቀ።

አዲስ ኪዳን ከላይ በተገለጠው መልክ በሚጻፍበት ዘመን የተለያዩ ክርስቲያናዊ ጽሑፎችና በቃል የሚተላለፉ ትምሕርቶች በሌላ አቅጣጫ ይፋፋሙ ጀመር። ይህም ሁኔታ ልክ እንደብሉይ ኪዳን ጊዜ የቀኖናነትን ጥያቄ አስነሳ። ይህም ቀኖና በሆኑና ባልሆኑ መጻሕፍት መካከል የመለየቱ ሥራ አስፈላጊ መሆኑን በእጅጉ አመላክተ። ቀኖናዊ ጽሑፎችን ቀኖናዊ ካልሆኑት ለመለየት የሚያስችሉ የአዲስ ኪዳን የቀኖና መበፈርቶች ቀጥለው ያሉት ናቸው።

ሀ. በአዲስ ኪዳን መጻሕፍቱ ተቀባይነት እንዲያገኙ ቀጥለው ካሉት መካከል በአንዱ የተፃፉ መሆን አስባቸው

1. በሐዋርያ

2. ሐዋርያውን በቅርብ በሚያውቅ

ለ. መጻሕፍቱ ከመጀመሪያው መታወቃቸውና በቤተክርስቲያን አምልኮ መነበባቸው የተረጋገጠ መሆን አስበት።

ሐ. በይዘታቸው እስተንፋሱ-መለኮት እንዳሰባቸው መረጋገጥ አስበት።

መ. የመጻሕፍቱ ትምህርት ከክርስቶስና ከሐዋርያት ትምህርት ጋር መስማማቱ የተፈተሽ መሆን አስበት።

ሠ. በቤተክርስቲያን ጉባኤ ሙሉ በሙሉ ተቀባይነትን ያገኙ መሆን አስባቸው።

ረ. በውስጣዊና ውጫዊ ምስክርነቶች የተረጋገጡ መሆናቸው በግልጽ መታወቅ አስበት።

1. ውስጣዊ ምስክርነቶች
  - መጻሕፍቱ ሥልጣን ያላቸው መሆኑን ያረጋገጡ መሆን አስባቸው፡፡
  - የሰዎችን ሕይወት የመሰወጥ ጋይላቸውን ያሳዩ መሆን ይገባል፡፡
  - በይዘታቸው አስተማማኝና አውነተኝነታቸውንም ያረጋገጡ እንዲሆኑ ያስፈልጋል፡፡
  - የክርስቶስን ማንነትና ሥራውን በማዕከላዊነት የሚያንጸባርቁ መሆን አስበት፡፡
2. ውጫዊ ምስክርነቶች
  - የቤተክርስቲያን አባቶች ስለ መጻሕፍቱ የሰጡት የታማኝነት አስተያየት መኖር አስበት፡፡
  - የአገላለጻጽ ቃልነታቸው የተረጋገጠበት ማስረጃ መገኘት አስበት፡፡

ከላይ በተዘረዘሩት በድስት መስፈርቶች መሠረት አራቱ ወንጌላት፤ የሐዋርያት ሥራ፤ 13ቱ የጳውሎስ መልእክቶች፤ 1ጴጥሮስ፤ 1ዮሐንስና የዮሐንስ ራእይ ከመጀመሪያውም ቢሆን ተቀባይነት ነበራቸው፡፡ በዙሪያቸው የሚነሱ ጥያቄም ቢኖር እጅግ እናላ እንደነበረ ይታመናል፡፡ የማርቆስ ወንጌልን በተመሰከተ የጴጥሮስ፤ የሉቃስ ወንጌልና የሐዋርያት ሥራን በተመሰከተ የጳውሎስ ሥልጣን እንደነበረባቸው ይገመታል፡፡ በጊዜያዊ ጥርጣሬና ጥያቄ ሥር የነበሩ መልእክቶች ዕብራውያን፤ 2ኛ ጴጥሮስ፤ 2-3 ዮሐንስና ይሁዳ ናቸው፡፡ እነዚህም ቢሆኑ በጊዜ ሂደት ቀናናነታቸው ተረጋግጦ ከ27ቱ የአዲስ ኪዳን መጻሕፍት ተቀላቅለዋል፡፡

2. የአዲስ ኪዳን ቀኖና ከዳር እንዲደርስ ያደረጉ የተሰያዩ ጉባኤዎች

ሀ. የኒቂያ ጉባኤ /ከ325 እስከ 340 ዓ.ም/

2ጴጥሮስን፤ 2-3 ዮሐንስና የይሁዳን መልእክቶች ቀኖናነት ያረጋገጠ ጉባኤ ነው፡፡

ሰ. የሱዶቂያ ሲኖዶስ /363 ዓ.ም/

ቀኖናዊነት የሌላቸውን መጻሕፍት እንዳይነበቡ አገደ፡፡

ሐ. የሒፖ ጉባኤ "The Council of Hippo" /393 ዓ.ም/

ቀኖናዊነት ያላቸውን የአዲስ ኪዳን መጻሕፍትን በዝርዝር አቀረበ፡፡

መ. የካርቲጅ ጉባኤ "The Council of Carthage" /397 ዓ.ም/

ቀኖናዊነት ያላቸው ብቻ በቤተክርስቲያን ውስጥ እንዲነበቡ ወሰነ፡፡

በእንግሩ ደግሞ ቀኖናዊነት የሌላቸውን እንዳይነበቡ አገደ፡፡

በዚሁ የምዕራባዊያን አብያተ ክርስቲያናት የቀኖና ጥያቄ ምላሽ እግኝቶ ከፍፃሜ ደረሰ፡፡

ሠ. የካርቲጅ ጉባኤ /The Council of Carthage/ /419 ዓ.ም/

በመጨረሻ ጊዜ የተመረጡትን 27ቱን መጻሕፍት አንድ ላይ በማሰባሰብና በመጠረዝ «አዲስ ኪዳን» የሚል ስያሜ ሰጣቸው፡፡

ቀደም ያሉት ጽሑፎች የተፃፉት በፓፒያስ ላይ መሆኑ ሲታመን ከ300 ዓ.ም በኋላ ያሉ ጽሑፎች ግን በብራና ላይ የተፃፉ ናቸው፡፡

እግዚአብሔር እነዚህን 27ቱን የአዲስ ኪዳን መጻሕፍትና 39ኙን የብሉይ ኪዳን መጻሕፍት ለሕይወታችን በረከት እንዲሆኑ በርሱ ደራሲነትና በበዎች ጸሐፊነት አዘጋጅቶ በሰ ሰጠን ልናመለግነው ይገባል። ጸሐፊዎቹ በተለያዩ በደትና መክራ ውበተም ቢያልፉ እንጂ ክፍሎቻቸው አንዲትም ቃል እንዳትወድቅና ከመጻሕፍቱም አንድም እንዳይጠፋ በሉላሳዊነቱ በመጠበቅ መሉ ለመሉ በእጃችን እንዲገቡ ሰላደረገ ክብርና ውዳሴ ለእርሱ ይሁን። እሁን የእኛ ድርሻ እነዚህን መጻሕፍት በሚገባ ማጥናትና በሕይወታችን መተግበር ይሆናል።

3. ለመሆኑ መጽሐፍ ቅዱስን ለምን እናጠናለን ?

ሀ. የእምነታችን መሠረት በመሆኑ /ሮሜ. 10:17/

ለ. የለዎችን ልብ ለውጦ ወደ ንቦህ የማምጣት ኃይል በሳለውና /ዮሐዋ. 2:37-41/ የጠላትን ፊተና መቋቋምና መልሶ ለማጥቃት /ማቴ. 4:1-11/ ኤፌ. 6:17/

ሐ. ቃሉን በንጥላ የተቀደሰ ሕይወትን ለመኖር በሰሚያበችለን። /መዝ. 119:11/ ቆላ. 3:16/

መ. መጽሐፍ ቅዱስ መሪ ብርሃናችን በመሆኑ /መዝ. 119:105/

ሠ. መጽሐፍ ቅዱስ ጉድፍን የሚያሳይ መስተዋትና ሌሎችንም ለማስተማር፤ ለማበተካከልና በጽድቅ ጎዳና እንዲራመዱ ለማድረግ የሚረዳ በመሆኑ /2ኛ ጢሞ. 3:16-17/።

4. መጽሐፍ ቅዱስን ስናጠና እንዴት እናጥናው ?

ሀ. በተጠማ ልብ እናጥናው /1ኛ ጴጥ. 2:2-3/

የቃሉን ምስጢርና እውነት ለመረዳት የእግዚአብሔርን ቃል የሚጠማ ልብ ይዞ መቅረብ የመጀመሪያው ዝግጅት ነው /ምላሌ 16:1/።

ለ. ሁል ጊዜ አዲስ ነገርን ለመማር ዝግጁ በሆነ ልብ እናጥናው

...በየማስዳው ያነቃኛል፤ በመማር ላይ እንዳለ ተማሪ ለመስማት ጀርቄን ያነቃዋል ልዑል እግዚአብሔር ጀርቄን ከፍቶታል፤ እኔም ዐመፀኛ አይደለሁም። ወደ ጓሳም አላፈገፈግሁም። (ኢሳ 50:4-5)

...ነገር ግን እኔ ወደዚህ ትሑት ወደ ሆነና መንፈሱ ወደ ተለበረ በቃሌም ወደሚንቀጠቀጥ በው አመስከታለሁ። (ኢሳ. 66:2)

ሐ. በመንፈሳችን ቃሉን በማድመጥ እናጥናው

አንድ አማኝ የሚያጠናው ቃል ወደ ውስጡ እንዲገባ የልቡን በር መክፈት ይጠበቅበታል።

የልባቸውን በር በተለያዩ መነሻ ላይክፍቱ ቃሉን ለማጥናት የሚሞክሩ አሉ።

መ. ለምናጠናው ቃል ራሳችንን ለማስገዛት በመወሰን እናጥናው

አማኝ ለሚያጠናው ቃል ራሱን እንዲያስገዛ የሚጠየቅበት ምክንያት ከቃሉ በረከትን፤ እርዳታንና መታነጽን ለማማኘት እንዲቻለው ነው።

ፈ. ለምናጠናው ቃል በቋሚነት ራሳችንን በመስጠት እናጥናው። እንዲህ ማድረግም፡-

የቃሉን አውነት ከግል ሕይወት ጋር ለማዋሃድ ይረዳል።

እንደ ቃሉ መኖር አስከፊለው ድረስ እንድን አማኝ ያጎለብተዋል።

ለ. ለምናጠናው ቃል ለመታዘዝ ዝግጁነታችንን በሚያሳይ መንፈስ እናጥናው፤ /መዝ. 119:98-100/

የቃሉ ጠቀሜታ በመታዘዝና በማድረግ ሂደት ውስጥ ይታወቃል፤ የአግዚአብሔርን ቃል መማርና መታዘዝ ከቶውንም የማይነጣጠሉ በሰህኑ ነው።

«ቃሉ የሚናገረውን እድርጉ እንጂ ለሚዎች ብቻ ሆኖችሁ ራሳችሁን አታታልሉ» ያዕ. 1:22 ተብሉም ተጽፎአል።

ሸ. በመጨረሻም የተረዳነውን የእውነት ቃል ለሌሎች ማዳረስ

እንድ አማኝ በአጁ ያለውን ገንዘብ ለሌላው ማካፈል እንደሚጠበቅበት ሁሉ እንዲሁ ደግሞ ያወቀውንና የተረዳውን የእውነት ቃል ለሌሎች ማካፈል ይኖርበታል።

ያወቀነውን አውነት ደግሞ በኑሮ ማሳየትና ምሳሌ በመሆን መመላለስ ይጠበቅብናል።

5. መጽሐፍ ቅዱስን የምናጠናበት አኳኋን ምን መሆን አለበት?

ሀ. በሕይወታችን ሥፍራ በመስጠትና በአክብሮት መሆን አለበት

በው ቢጽፈውም ደራሲው ግን አግዚአብሔር በመሆኑ በጥልቅ አክብሮት ልናጠናው ይገባናል።

ለ. ክውስጥ በሆነ ፍላጎትና ጉጉት መሆን አለበት

ይህም መጽሐፍ ቅዱስን በታላቅ ናፍቆትና ጥማት ለማጥናት በመከፈት የሚገለጽ ነው።

ሁልጊዜም ቢሆን የመጽሐፍ ቅዱስ ተማሪ እንደሆንን በማሰብ በትህትና ወደ መጽሐፉ መቅረብ ይኖርብናል።

ሐ. ያመነውን ጌታ የበለጠ ለመረዳትና ለማወቅ በሚያስችል ናፍቆት መሆን አለበት።

መጽሐፍ ቅዱስ ምስክርነቱ ስለ ኢየሱስ ነው /ዮሐ. 5:39/። ስለሆነም ስለ ኢየሱስ የሚመለከረውን ይህን መጽሐፍ በተማርነው መንገድ በማጥናት ተባርክን ለሌሎችም በረከት እንድንሆን ጌታ በፀጋው እያንዳንዳችንን ይርዳን። አሜን።

ዋቢ መጻሕፍት /Reference Books/

1. ALBAN DOUGLAS, ONE HUNDRED BIBLE LESSONS, THREE HILLS: EVANGELICAL MISSIONARY FELLOWSHIP, 1996.
2. ALISTER E. MC GRATH, CHRISTIAN THEOLOGY, AN INTRODUCTION, MALDEN: BLACK WELL PUBLISHERS, 1997.
3. ANDREW JOHN NOCH, DOCTRINE OF GOD AND THE BIBLE.
4. EDMOND C. GRUSS, CULTS AND THE OCULT, GRAND RAPIDS: BAKER BOOK HOUSE, 1974.
5. EDWARD HENRY BICKER STETH, THE TRINITY, GRAND RAPIDS: KREGEL PUBLICATIONS, 1996.
6. GERALD BRAY, THE DOCTRINE OF GOD, DOWNERS GROVE: INTERVARSITY PRESS, 1993.
7. HENRY CLARENCE THIESSEN, LECTURES IN SYSTEMATIC THEOLOGY, GRAND RAPIDS: WILLIAM B.EERDMANS PUBLISHING COMPANY, 1992.
8. H.L. HEIJKOOP, THE HOLY SPIRIT IS DIVINE PRESS, GUTE BOTSCHAFT VERLAG: BASEDRUCK GMBH, 1994.
9. JOHNNY BAKKE, CHRISTIAN DOCTRINE I, ADDIS ABABA: MEKENE YESUS SEMINARY, 1998.
10. JOHNNY BAKKE, CHRISTIAN DOCTRINE II, ADDIS ABABA: MEKANE YESUS SEMINARY, 1994.
11. JOHNNY BAKKE, A READER ON GOD AND CREATION, BLACKWELL PUBLISHERS, 1995.

12. KEVIN J. CONNER, THE FOUNDATION OF CHRISTIAN DOCTRINE: A PRACTICAL GUIDE TO CHRISTIAN BELIEF, BLACKBURN SOUTH: CLAYS LTD, St IVES PLC, 1980.
13. MILLARD J. ERICKSON, GOD IN THREE PERSONS, A CONTEMPORARY INTERPRETATION OF THE TRINITY, GRAND RAPIDS: BAKER BOOKS, 1995.
14. MILLARD J. ERICKSON, CHRISTIAN THEOLOGY, GRAND RAPIDS: BAKER BOOK HOUSE, 1985.
15. NEW BIBLE DICTIONARY, DOWNERS GROVE: INTER- VARSITY PRESS, 1993.
16. THE NIV STUDY BIBLE, GRAND RAPIDS: ZONDER VAN PUBLISHING HOUSE, 1986.
17. PAUL ENNS, THE MOODY HAND BOOK OF THEOLOGY, CHICAGO: MOODY PRESS, 1989.
18. PAUL R. MARTIN, JAMES E. BOOK AND DAVID D. DUNCAN, GOD AND ANGELS: AN INDEPENDENT-STUDY TEXTBOOK, IRVING: ICI, 1995.
19. ROBERT M. BOWMAN, WHY YOU SHOULD BELIEVE IN THE TRINITY, GRAND RAPIDS: BAKER BOOK HOUSE, 1997.
20. SUWANDOKD ROSLIM AND DAVID DUNCAN, THE BIBLE AND THE CHURCH, IRVING: ICI, 1992.
21. WALTER MARTIN, THE KINGDOM OF THE CULTS, MINNEAPOLIS: BETHANY HOUSE PUBLISHERS, 1992.

22. WAYNE GRUDEM, BIBLE DOCTRINE, GRAND RAPIDS: ZONDERAN, 1999.
23. WILLIAM EVANS, THE GREAT DOCTRINE OF THE BIBLE, CHICAGO: MOODY PRESS, 1965.
24. መሰሰ ወጉ፤ ከክውነት መሳይ አምነቶች ተጠንቀቁ U.S.A : Ethiopian Outreach Ministry, 1987.
25. መሠረት ስብሐት ስለብ፤ ሥላሴ በተዋሕዶ አዲስ አበባ፡ MEKANE YESUS Seminary Theological Literature Fund, 1988.
26. መጽሐፍ ቅዱስ /አዲሱ መደበኛ ትርጉም፤ በኢንተርናሽናል መጽሐፍ ቅዱስ ማንበር ታተመ፤ 1993.
27. ቄስ ኃይሉ መኮንን፤ የትምህርተ መሰከት ጥናት፤ አዲስ አበባ የኦርቶዶክስ ፕረስቢቴሪያን ቤተክርስቲያን 1998.
28. ቄስ ኮሊን ማንሰል፤ ትምህርተ ስግዚአብሔር፤ አዲስ አበባ፤ ኢትዮጵያ መጻሕፍት ድርጅት፤ 1995.
29. ወርልድ ቪዥን ምሥራቅ አፍሪቃ የክርስቲያናዊ አስተምህሮ መግቢያ፤ ናይሮቢ 1993.
30. አማርኛ መዝገበ ቃላት፤
31. ዶ/ር ቻርለስ ብሌር፤ የመንፈስ ቅዱስ አሠራር.
32. ዶ/ር አሸቱ አባተ፤ ትምህርተ ሥላሴ፤ አዲስ አበባ መካነ ኢየሱስ ሴሚናር 1987

አስተምህሮተ ስግዚአብሔር የጥናት መመሪያ

አዲስ አበባ
1996 ዓ.ም.

የጥናት መመሪያው ዓላማ

ይህ የጥናት መመሪያ የተዘጋጀው የአስተማሪን ቦታ ከሞላ ጎደል ይሸፍናል ከሚል አስተሳሰብ ነው። በዚህ መሠረት ተማሪው የዚህን የጥናት መመሪያ አስፈላጊነት ተገንዝቦ የሚጠቀምበት ከሆነ ከዚህ ኮርስ በቂ የሆነ እውቀት እንደሚያገኝ ይታመናል። ተማሪው ይህን ከግምት በማስገባት የተሰጠውን መመሪያ ተከትሎ ኮርሱን በሚገባ እንዲያጠና ይጠበቅበታል።

የኮርሱ/የትምህርቱ መግለጫ

አስተምህሮተ እግዚአብሔርና መጽሐፍ ቅዱስ የሚለው ኮርስ ሲዘጋጃ መጽሐፍ ቅዱስን መሠረት በማድረግ ነው። በተጓዳኝ ደግሞ ፈላጊነቱን ስለ እግዚአብሔር ማገነት ያላቸውን አመለካከትና በመጽሐፍ ቅዱስ አስተምህሮ ላይ የተሰነዘሩ የተለያዩ እይታዎችም ተጨምረዋል። በማያያዝም የቤተክርስቲያንን ልደት ተከትለው የበቀሉና ሥር ስደው እስከ በመናችን ድረስ የበለቁ በርካታ የስህተት ትምህርቶችም ከኮርሱ ጋር ተካተው እንዲቀርቡ ተደርገዋል።

ይህ ኮርስ ከላይ በተገለጠው መልኩ መቅረቡ ተማሪው የስህተት ትምህርቶችንና የተለያዩ ጽንሰ ሐሳቦችን አደገኘነት በቃሉ ብርሃን ፈትሾ እንዲረዳ ለማስቻል ነው። ከሁሉ የሚልቀው ግን ተማሪው ትምህርተ እግዚአብሔርንና መጽሐፍ ቅዱስን በተመለከተ በሚፈለገው ደረጃ እውቀቱን ከፍ ማድረጉ ነው። ይህም ለአምነቱ መሠረት ጥንካሬና ስሕይወቱ ማደግ ደግሞ የማያቋርጥ ምንጭ ይሆንበታል። በተጨማሪም በመጽሐፍ ቅዱስ አስተምህሮ ላይ የሚነሱትን ተፃራሪ አመለካከቶችን የስህተት ትምህርቶችን ለመመስከት እንደጋሽ ሆኖ ያገለግላል።

የኮርሱ ዓላማ

ተማሪው ይህን ኮርስ በሚገባ ሲያጠናቅቅ፡

1. እግዚአብሔር እምላክ መሆኑንና ደግሞም የእጽናፈ ዓለም ሁሉ ፈጣሪ እንደሆነ በሙላት ይረዳል።
2. የእግዚአብሔር መገለጥ ማለት ምን ማለት እንደሆነ ሙሉ የሆነ ግንዛቤን ያገኛል።
3. የእግዚአብሔርን ባሕርይ በተመለከተ ደግሞ ሰው የማይጋራቸውና የሚጋራቸው እንዳሉ ወደ መረዳት ደረጃ ይመጣል።
4. የእግዚአብሔር ስሞች ፈጣሪነቱን፣ እምላክነቱን፣ ማዳኑንና መታደጉን ስመግለጻቸውም በላይ እዳኝ በሆነው በኢየሱስ ክርስቶስ ስም ውስጥ እንደተጠቃለሉም ይገነዘባል።
5. በርግጥም ለስተምህሮተ ሥላሴ ምስጢር እንደሆነ ወደ መረዳት ይመጣል።
6. ስለ መላእክት በቂ የሆነ ግንዛቤን ያገኛል።
7. ሕልምተ እግዚአብሔርን በተመለከተ በእንዳንድ ፈላስፎች የተሰጡ ትርጉሞችና አመለካከቶችን በይቶ ያውቃል።
8. በሥላሴ፣ በወልድና በመንፈስ ቅዱስ ዙሪያ የሚሸረክሩትን የበሕተት ትምህርቶችን በውል ለይቶ በማወቅ ጥንቃቄን ይወስዳል።
9. መጽሐፍ ቅዱስ ሥልጣን ያለው የእግዚአብሔር ቃል መሆኑን ይገነዘባል።
10. መጽሐፍ ቅዱስ ክሌሎች የእግዚአብሔር እበትንፋስ ስሌላባቸው መጻሕፍት እንዴት ተበጥሮና ተለይቶ በዚህ መልክ የገባበትን አስደናቂ ሂደት ይገነዘባል።

11. መጽሐፍ ቅዱስን በሚመለከት የሚሰነዘሩ የበሕተት አመለካከቶችን ምንነት በሚገባ ይረዳል።
12. የተረዳውን ለሌሎች ያካፍላል።

የመማሪያ መጻሕፍት

1. ለስተምህሮተ እግዚአብሔርና መጽሐፍ ቅዱስ
2. የእምነታችን መሠረት፡ መጽሐፍ ቅዱሳዊ ለስተምህሮ

ትምህርቱ የሚወስደው የጊዜ ገደብ

1. በተሰጠው የጊዜ ሰሌዳ መሠረት የሚከናወን ይሆናል።
2. ተማሪው የተሰጠውን ጊዜ ሙሉ ለሙሉ በመጠቀም ኮርሱን ያጠናቅቅ ዘንድ ይበረታታል።

የፈተና ውጤት አሰጣጥ

1.	90 - 92	=	A ⁺
2.	93 - 96	=	A
3.	97 - 100	=	A ⁺
4.	80 - 82	=	B ⁺
5.	83 - 86	=	B
6.	87 - 89	=	B ⁺
7.	70 - 72	=	C ⁺
8.	73 - 78	=	C
9.	77 - 79	=	C ⁺
10.	60 - 82	=	D ⁺
11.	63 - 66	=	D
12.	87 - 69	=	D ⁺
13.	0 - 59	=	F

በኮርሱ የተካተቱ ዓባይነት ነገሮች

1. የኮርሱ ርዕስ
2. ማውጫ
3. የጥናት መመሪያ ዓላማ
4. የኮርሱ መግለጫ
5. የኮርሱ ዓላማ
6. የመማሪያ መጻሕፍት
7. ኮርሱ የሚወስደው የጊዜ ገደብ
8. ትምህርቱን መሠረት ያደረጉ ጥያቄዎች
9. የመመዘኛ ፈተና
10. የጥያቄዎች መልስ
11. የፈተና ውጤት አሳያ
12. የኮርሱ መግቢያ

መግቢያ

እግዚአብሔርና መጽሐፍ ቅዱስ የማይነጣጠሉና አርስ በርስ የተቆራኙ ናቸው። የቁርኝነታቸው መሠረትም መጽሐፍ ቅዱስ የእግዚአብሔር ቃል መሆኑና እግዚአብሔር ደግሞ የዚህ ቃል ባለቤት መሆኑ ነው። እግዚአብሔር በመጽሐፍ ቅዱስ የራሱን ማንነት በሙላት ለሰው ልጆች መግለጡ ደግሞ ሌላኛውና ዓይነተኛው የግንኙነታቸው ገጽታ ነው። ስለሆነም ስለ እግዚአብሔር ማንነትና አርሱ ደግሞ ለሰው ያለውን መልካም ሐሳብ ለማወቅ ከተፈለገ እውነተኛው የማወቂያ መንገድ መጽሐፍ ቅዱስ ብቻ ነው።

መጽሐፍ ቅዱስም የእግዚአብሔር ቃል ስለሆነ ምስክርነቱ የጸናና እውነተኛ ነው። አርሱም እግዚአብሔር አምላክ ፈጣሪ መሆኑንና በልጁ በኢየሱስ ክርስቶስ ያዘጋጀውን ደህንነት ደግሞ የሰው ልጅ በማመን ማግኘት እንደሚችል ያረጋግጣል። ይህ የመጽሐፍ ቅዱስ አስተምህሮ ተቀናቃኝ ጠላት አለው። አርሱም በትእቢቱ ምክንያት ከስማይ የተጣሰው ሰይጣን ነው። የሐሰት አባት ስለሆነ ይህን የመጽሐፍ ቅዱስ እውነትን ከሐሰት ጋር እንዲሽቃቅጡ ሰዎችን ስዚህ እፍራሽ ዓላማ ይቀስቅሳቸዋል።

የሐሰት ትምህርት ተግዳሮት አስፈሪነቱ ሐሰት በመሆኑ ብቻ ሳይሆን እውነትንም ቀይጦ በመያዙ ነው። ብዙዎችም ይህን ቅይጥ አስተምህሮ እንግበው በመነሳት የመጽሐፍ ቅዱስን እውነተኛ ትምህርት ሲፈታተኑ እንደነበር ለቤተክርስቲያን ታሪክና ከመጽሐፍ ቅዱስ ጭምር መረዳት ይቻላል። ዓላማቸውንም የሚያነጣጥሩት በሥላሴ፣ በወልድና በመንፈስ ቅዱስ ዙሪያ ነው። ይህን እፍራሽ እርምጃ በመውሰድ መጽሐፍ ቅዱስ እነዚህን አስመልክቶ የሚያስተምረውን እውነተኛ ትምህርት በመበረዝ ሰዎች ከእውነት እንዲንሸራተቱና እንዲሰቱ ያደርጋሉ።

ተማሪው ከላይ የተገለጠውን እውነታ በመገንዘብ ስዚህ ኮርስ ትኩረት እንዲሰጥ ይጠየቃል። ይህን የጥናት መመሪያ መሠረት በማድረግም

ክርሱን በሚገባ እጥንቶ እንዲያጠናቅቅ ይመክራል። የታዘዘውን ተግባራዊ ካደረገ እስተምህሮተ እግዚአብሔርንና መጽሐፍ ቅዱስን በተመሰከተ በቂ ግንዛቤን ከመጨበጥ ባሻገር የሕሳብ ትምህርቶችንም ለመቋቋምና ለመከላከል የሚያስችል እውቀት እንደሚገባይም ይታመናል።

ክፍል አንድ

እስተምህሮተ እግዚአብሔር/Doctrine of God/

እስተምህሮተ እግዚአብሔርን በሚመለከት በበፋት የሚተነትን ክፍል ነው። ትምህርቱም መጽሐፍ ቅዱስዊ እውነትን መሠረት በማድረግ ለእግዚአብሔር በዝርዝር ይዳስሳል። እግዚአብሔርን ማዕከል በማድረግ በዚሁ ዙሪያ የተሰነዘሩትን ልዩ ልዩ እመለካከቶችንና ጽንሰ ሐሳቦች በቃሉ ብርሃን ይቃኛል። ግድፈታቸውንም ይገልጣል።

ከላይ በተገለጠው መሠረት ሕልዎተ እግዚአብሔር! የእግዚአብሔር መገሰጥ! የእግዚአብሔር ባሕርያት! የእግዚአብሔር ስሞች! እስተምህሮተ ሥላሴንና መላእክት የሚሉት ዋና ሐሳቦች ክፍሉ የሚያጠቃልላቸው ማብራሪያ ነጥቦች ናቸው። ተማሪው ይህን ክፍል በሚገባ በመዝለቅ ስቀጣዩ ክፍል ዝግጁ እንዲሆን ይመከራል።

ምዕራፍ አንድ

ተማሪው ይህን ምዕራፍ በሚገባ አጥንቶ ሲጨርስ ቀጥሎ የተጠቀሱትን ነጥቦች ማከናወን መቻል አለበት፡-

1. አያንዳንዱ ፈላስፋ የእግዚአብሔርን ማንነት እንዴት እንደገለጠ በቃሉ በመያዝ ተንትኖ ማስረዳት መቻል አለበት፡፡
2. መጽሐፍ ቅዱስ በስ እግዚአብሔር ሕልውና የሚሰጠውን ምስክርነት ጥቅሱን ቃል በቃል አየጠቀስ ማብራራት ይጠበቅበታል፡፡
3. አያንዳንዱ አማኝ ፈላስፋ የእግዚአብሔርን ሕልውና በተመለከተ ያቀረበው መግባት ወይም ክርክር ምን እንደሆነ ተንትኖ መግለጽ መቻል አለበት፡፡
4. ክርስቲያናዊ ያልሆኑ አመለካከቶችን በተመለከተ በሚገባ በመረዳት በስ አያንዳንዳቸው መናገር መቻል አለበት፡፡
5. ስለተለያዩ ከሃዲያን በቂ ግንዛቤ በማግኘት ያላቸውን አመለካከት መናገር ስለመቻሉ ራሱን በሚገባ ፈትሾ ማየት ይጠበቅበታል፡፡

ተማሪው ከላይ የተጠየቀውን ጥያቄዎች በመመለስ ውጤታማ እንዲሆን፡-

1. በቂ ጊዜ በመውሰድ ምዕራፉን ደጋግሞ ማንበብ አለበት፡፡
2. በምዕራፉ ውስጥ የተተነተኑትን ርዕሶች በሚገባ በማንበብ መጨበጥ መቻል አለበት፡፡
3. የጥናት ጥያቄዎችንና የመመዘኛ ፈተናውን በትእዛዙ መሠረት መሥራትና ራሱን መሰካት መቻል አለበት፡፡
4. ተማሪው ምዕራፉን በሚገባ ማወቁን ካረጋገጠ በኋላ ወደሚቀጥለው ምዕራፍ መሸጋገር ይችላል፡፡

በዚህ ምዕራፍ በተራ ቁጥር 1 ሥር የተሰያዩ ፈላስፎች የእግዚአብሔርን ማንነት በራሳቸው አባባል ገልጸውታል፡፡ የአያንዳንዱ ፈላስፋ አባባል በሚገባ ስመጨበጥ ከገጽ 5 እስከ 7 ያሰውን በተደጋጋሚ አንብብ፡፡ በሚገባ መረዳትህን ካረጋገጥክ በኋላ ያንበብከውን ክፍል ዞር ብሰህ ሳትመለከት ቀጥሎ የተጠየቁትን ጥያቄዎች መልስ፡፡

1. ሰጥላቶ እግዚአብሔር ማነው?
2. አርስቶታል እግዚአብሔርን ማን ይሰዋል?
3. ሄግል እግዚአብሔርን እንዴት ይገልጻል?
4. እግዚአብሔር «ከስብአዊ ፍጡር ጋር አንድ ነው» ብሎ የደመደመው ፈላስፋ ማን ይባላል?

የምዕራፍ ተራ ቁጥር «2» መጽሐፍ ቅዱስ በስ እግዚአብሔር ሕልውና የሚሰጠውን ምስክርነት የሚተነትን ነው፡፡ ከዚህ ጋር በተጓዳኝ የተሰያዩ ፈላስፎች በተለያዩ ጊዜያት በመነሳት በምርምራቸው የእግዚአብሔርን ማንነት ስመረዳት ጥረት እንዳደረጉ ክፍሉ ጨምሮ ያስነበበናል፡፡ ይሁን እንጂ የእግዚአብሔርን ማንነት ሰማወቅ የሚያስችል እውነተኛ አውቀት የሚገኘው አማራጭ ከሌለው ከመጽሐፍ ቅዱስ ብቻ መሆኑን ይህ ክፍል ያስገነዝባል፡፡ ይህን ክፍል አራት ጊዜ ያህል ካንበብክ በኋላ ቀጣዮቹን ጥያቄዎች መልስ፡፡

5. የመጽሐፍ ቅዱስ ጸሐፊዎች የእግዚአብሔርን መኖር እስመልከተው ክርክር የማይገጥሙበት ምክንያት ምን እንደሆነ በአጭሩ አስቀምጥ፡፡
6. መጽሐፍ ቅዱስ በስ እግዚአብሔር መኖር ምንም ዓይነት ማረጋገጫ ስመስጠት አይሞክርም፡፡ ስምን?
7. መጽሐፍ ቅዱስ የእግዚአብሔርን መኖር ማመኑ ብቻ በቂ ነው እይልም፡፡ በእንተ እስተሳስብ ቀጣዩ እርምጃ ምንድነው?

በዚህ ምዕራፍ በተራ ቁጥር «3» የአማኒያን ፈላስፎች ሙግቶች በዝርዝር ቀርበዋል። ከእነዚህ ይህ ያሳነበ ደጋግመህ በማንበብና በሚገባ በመረዳት ከዚህ በታች ለተጠየቁት ጥያቄዎች መልስ በጥ፡፡

8. የፍጥረት ዓለም አፈጣጠር ሙግትን ግለጽ፡፡
9. የንድፍና የግልጽ ዓሳማ ሙግት ሐሳብ ምንድነው?
10. የሰው አፈጣጠር ሙግት የእግዚአብሔርን መኖር በማስመልከት የሚያቀርበውን ማስረጃ በአጭሩ ጻፍ፡፡
11. የታሪክ ሙግትን ሐሳብ ከመጽሐፍ ቅዱስ ማስረጃ በማቅረብ ተንትን፡፡
12. የማስረጃዎች ስምምነት ሙግትን ሐሳብ በግልጽ እስቅምጥ፡፡

ከገጽ 21 እስከ 27 ባለው ክፍል ክርስቲያናዊ ያልሆኑ ልዩ ልዩ አመለካከቶች ወይም እምነቶች ለፋ ባለ መልክ ተዘርዝረው ይገኛሉ፡፡ እንተ ይህን ክፍል በማስተዋል ደጋግመህ ካነበብክ በኋላ ቅጥለው ያሉትን ጥያቄዎች መልስ፡፡

13. አምስቱን የፖንቲይዝም /Pantheism/ ክፍሎች ግለጻቸው፡፡

በዚህ ምዕራፍ ከገጽ 28 እስከ 31 ባለው ክፍል በእግዚአብሔር መኖር የማያምኑ የተለያዩ ከሃዲያን ዘርዘር ባለ መልኩ ተዘግበዋል፡፡ ዓይነታቸው ይለያይ እንጂ የእግዚአብሔርን መኖር በተመለከተ አቋማቸው አንድ ነው፡፡ ይህን ክፍል በተመለከተ ደጋግመህ እንድታነብ ትጠየቃለህ፡፡ ክፍሉን በሚገባ ከተገነብበክ በኋላ ቅጥለው ያሉትን ጥያቄዎች መልስ፡፡
14. የእግዚአብሔርን መኖር ጨርሶ የመካድ አመለካከት ያላቸውን የሦስት ከሃዲያን ምንነት በመግለጽ ጻፍ፡፡

15. ሁለቱን ከሃዲያን በሚመለከት ግልጽና ጠቅላል ያለ ማብራሪያ ጻፍ፡፡ ምዕራፉን ሁለት ጊዜ ያህል በማስተዋል ካነበብክ በኋላ ቅጥለው ያሉትን የመመዘኛ ፈተና ጥያቄዎችን መልስ፡፡

- I. እውነት ወይም ሐሰት በማለት መልስ
16. መጽሐፍ ቅዱስ እግዚአብሔር የሰም ብሉ የሚከደውን ለው ተመራማሪ ይሰዋል፡፡
17. ፕላቶ እግዚአብሔርን የፍጡር ሁሉ የመጀመሪያ መሠረት ነው ይለዋል፡፡
18. ፈላስፎች ከብዙ ድካም በኋላ የእግዚአብሔርን ማንነት ሊረዱ ችለዋል፡፡

II. ባደውን ቦታ በመመላት መልስ

19. _____ ዓለምና ሁለንተናዊ በዚህ መልክ እዚህ መኖራቸው ብቻ ሳይሆን ፍፁምና የተስተካከለ ንድፍም አላቸው ይላል፡፡
20. _____ ዘጠኙም ሙግቶች እርስ በርሳቸው የሚስማሙ የሚጣጣሙና የሚዋሃዱ ናቸው ይላል፡፡

III. ትክክለኛውን መልስ ምረጥ

21. ሁሉም ነገር አምላክ ነው፤ አምላክም ሁሉ ነገር ነው፡፡
  - ሀ. ፖንቲይዝም
  - ለ. ፖሊቴይዝም
  - ሐ. የሁለትዮሽ አመለካከት
  - መ. መልሱ የለም
22. ከሃዲያን የሚከፈሉት
  - ሀ. በአራት
  - ለ. በበድስት
  - ሐ. በሦስት

መ. በሁለት

IV. በእግድር እግላለጽ መልስ

23. የሰነ ሕይወት አመጣጥ መግት
24. የሁለትዮሽ አመለካከት

ምዕራፍ ሁለት

ተማሪው ይህን ምዕራፍ በሚገባ እጥንቶ ሲጨርስ ቀጥለው የተጠቀሱትን ነጥቦች ማከናወን መቻል አለበት፡-

1. የመገለጥ ትርጉምን በሚገባ በመጨበጥ በቀጠየቀ ግዜ ሁሉ ተንትኖ መናገር መቻል አለበት!
2. የእግዚአብሔር መገለጥ አስፈላጊ የሆነበትን ምክንያት በሰፊ መግለጽ መቻል አለበት!
3. በአጠቃላይ መገለጥና በልዩ መገለጥ መካከል ያለውን ልዩነት በበቂ ሁኔታ የማስረዳት ብቃት እንዲኖረው ይፈለግበታል!
4. የአጠቃላይ መገለጥ ዓይነቶችን ምንነት በጥልቀት ማወቁንና መጨሰጡን ለራሱ መልሶና መላልሶ በመግለጽ ማረጋገጥና መፈተሽ አለበት!
5. ልዩ መገለጥ የሚያድን መልእክት መያዙን በመረዳት ለሌሎች ማካፈልና ማስጨበጥም እንዳለበት ማወቅ አለበት፡፡

ተማሪው ከላይ የተጠየቀውን በብቃት መወጣት እንዲቻለው፡-

1. ምዕራፉን ሙሉ ለሙሉ አስከሚጨብጥ ድረስ ደጋግሞ ማንበብ ይጠበቅበታል!
2. በምዕራፉ የተጠቃለሉትን ርዕሶች በጥልቀት መረዳት አለበት!
3. በትእዛዙ መሠረት ጥያቄዎችን በመሥራት አውቀቱን መለካት አለበት!
4. ተማሪው ምዕራፉን በሚገባ ከተገነዘበው ወደሚቀጥለው ምዕራፍ መሸጋገር ይችላል፡፡

ምዕራፍ ሁለት በእግዚአብሔር መገለጥ ላይ ያተኩራል፡፡ ከመገለጥ ትርጉም ምንነት ይደምርና የእግዚአብሔር መገለጥ እንዴት እየጨመረ እንደመጣ በዝርዝር ይተነትናል፡፡ በገጽ 32 ላይ ተጽፎ

እንደሚገኘው የእግዚአብሔር መገሰጥ በተፈጥሮአዊ አስተሳሰብ ሊገኝ የማይችለውን የእግዚአብሔርን እውነት የሚያስተላልፍ ነው። ይህ እውነት፡-

1. ከማቴ. 11:27 ጋር እንዴት እንደሚመሰሰል በራስህ አገላለጽ ጻፍ።
የእግዚአብሔር መገሰጥ አስፈላጊነት ሁለት ምክንያቶች ከገጽ 32-34 ባለው ክፍል ተዘርዝረዋል። አንደኛው ምክንያት እግዚአብሔር ከሰው በላይ የላቀና ሰውም ጨርሶ ሊደርስበት አስመቻሉን የሚገልጽ ነው /ገጽ 32/። ሁለተኛውን ምክንያት በተመሰከተ ከገጽ 33-34 በማንበብ ቀጥሎ ያለውን ጥያቄ መልስ።
  2. የሰው ልጅ እግዚአብሔርን አንዳያውቅ ኃጢአት አንዴት እንዳገደው ግለጽ።

አጠቃላይ መገሰጥ ማለት እግዚአብሔር ለሁሉም የሰው ዘር ራሱን የገሰጠበት መንገድ አንደሆነ ይህ ምዕራፍ ይነግረናል። አጠቃላይ መገሰጥ የተባለበት ምክንያትም አብሮ ተያይዞ ተገልጧል። አንተ ገጹን ሳትመሰክት፡-
  3. የተስጢኦትን ምክንያቶች ጻፍ።
  4. የእግዚአብሔር በገሊና መገሰጥ በራሱ ብቁ አይደለም። ብቁ አንዳይሆን የከሰከሉትን ሁለት ምክንያቶች ጻፍ።
  5. መጽሐፍ ቅዱስ የሚያቀርበውን የእግዚአብሔርን መጋቢነት በዝርዝር ግለጻው።

ይህን ምዕራፍ ሁለት ጊዜ ያህል እንደገና በጥንቃቄ ካነበብክ በኋላ ቀጥሎ ያሉትን የመመዘኛ ፈተና ጥያቄዎች በመመሰስ ከምዕራፉ ያገኘውን ግንዛቤ መዝን።
- I. እውነት ወይም ሐሰት በማለት መልስ
6. ፍጥረትን በመመልከት ገስታ መግባት ይቻላል።
  7. የግብፃውያን ታሪክ እግዚአብሔር በታሪክ እንደተገለጠ የሚጠቁም ነው።

8. የእስራኤል ታሪክ የእግዚአብሔርን ልዩ መገሰጥ የሚያሳይ ነው።

II. ባዶውን ቦታ በመሙላት መልስ

9. ፍጥረቱን ሁሉ በማያቋርጥ መልኩ መገኘቱን የ_____ መገሰጥ ይገልጻል።
10. _____ መገሰጥ የእግዚአብሔር ጽድቅ ያሰበት ነው።

III. ትክክለኛውን መልስ ምረጥ

11. ልዩ መገሰጥ የሆነው የትኛው ነው?
ሀ. መጽሐፍ ቅዱስና ገሊና
ለ. ኢየሱስ ክርስቶስና ፍጥረት
ሐ. መጽሐፍ ቅዱስ
መ. መጽሐፍ ቅዱስና ኢየሱስ ክርስቶስ
12. ከሚከተሉት አንዱ አጠቃላይ መገሰጥ አይደለም
ሀ. ሕልም
ለ. ራእይ
ሐ. መጋቢነት
መ. «ሀ» እና «ለ»

IV. በአጭር አገላለጽ መልስ

13. እግዚአብሔር በመጽሐፍ ቅዱስ እንዴት እንደተገለጠ ጻፍ።
14. እግዚአብሔር በሰዎች የግል ልምምድ እንዴት እንደተገለጠ የአራት ሰዎችን ምሳሌ በመውሰድ አብራራ።
15. ክርስቶስ የእግዚአብሔር የመጨረሻ መገሰጥ የሆነበትን ምክንያት ጻፍ።
16. እግዚአብሔር በትንቢት እንዴት እንደተገለጸ አብራራ።
17. ልዩ መገሰጥ እግዚአብሔር ለጥቂት ሰዎች ራሱን የገሰጠበት መንገድ ነው። ይህ ማለት ምን ማለት እንደሆነ ግልጽ አድርገህ ጻፍ።

ምዕራፍ ሦስት

ተማሪው ይህን ምዕራፍ በሚገባ አጥንቶ ሲጨርስ ቀጥለው የተጠቀሱትን ነጥቦች ማድረግ መቻል አለበት፡-

1. የማይተላለፉ ባሕርያት ስለእግዚአብሔር ብቻ የተወሰኑ መሆናቸውን መጽሐፍ ቅዱስን መሠረት በማድረግ ማሰራጀት መቻል አለበት፡፡
2. እግዚአብሔር የሚተላለፉትን ባህርያት እንዴት ለለዎች እንደሚያጋራ ተንትኖ ማሰራጀት ይጠበቅበታል፡፡

ተማሪው ከላይ ለተጠየቀው በቂ ምላሽ ለመስጠት፡-

- 1) በቂ ጊዜ ወስዶ ምዕራፉን በሚገባ ማጥናት ይኖርበታል፡፡
- 2) በምዕራፉ የተካተቱትን ባህርያት በሚገባ ማወቅ ይጠበቅበታል፡፡
- 3) የጥናት ጥያቄዎችንና የመመዘኛ ፈተናን በትእዛዙ መሠረት መሥራትና ራሱን መለካት መቻል አለበት፡፡
- 4) ተማሪው ምዕራፉን በሚገባ ማወቁን ካረጋገጠ በኋላ ወደሚቀጥለው ምዕራፍ መሸጋገር ይችላል፡፡

በዚህ ምዕራፍ ሥር የእግዚአብሔርን መለኮታዊ ማንነት የሚገልጹ ባህርያት በዝርዝር ተዘግበዋል፡፡ እነዚህም ባህርያት የእግዚአብሔርን ማንነት ለማወቅ የሚያስችሉ ናቸው፡፡ በተጨማሪም እግዚአብሔር የተለየ መሆኑንና ሆኖም ለሰው የቀረበ መሆኑንም ያሳያሉ፡፡ ይህን አገላለጽ መሠረት በማድረግ እነዚህ የእግዚአብሔር ባህርያት በሁለት ተከፍለዋል፡፡ እነርሱም፡-

- 1) የማይተላለፉ የእግዚአብሔር ባህርያት
- 2) የሚተላለፉ የእግዚአብሔር ባህርያት ናቸው፡፡

የማይተላለፉ የእግዚአብሔር ባህርያት እግዚአብሔር ስለው የማያጋራቸው ናቸው፡፡ ስዚህ ምክንያት ነው ብለህ የምታለበውን፡-

- 1) ግልጽ በሆነ መልኩ በአንድ መሰመር አስቀምጥ
- 2) ከእግዚአብሔር ባህርያት እንዴት ዘላለማዊ መሆኑ ነው፡፡ ይህ ማስትም _____ ማስት ነው፡፡
- 3) «እግዚአብሔር በሁሉ ስፍራ ይገኛል» የሚለው የእግዚአብሔር ባህርይ ጥያቄ ሊያበነሳ እንደሚችል ይታወቃል፡፡ ከጥያቄዎቹ እንዴት ነው ብለህ የምታለበውን በመመዝገብ ከታች በተሰጠው ትእዛዝ መሠረት ጥያቄውን በመመለስ እስተናግድ፡፡

በቂ የሆነ የመጽሐፍ ቅዱስ ማሰራጀት በመስጠትና ሰፊ እድርገህ አላብህን በመግስጥ መልሰህን ሰጥ፡፡

ይህን ምዕራፍ እንደገና ሁለት ጊዜ ያህል በማበተዋል ክንብብክ በኋላ ከታች የተጠየቀውን የመመዘኛ ፈተናን ሥራ፡፡

I. እውነት/ሐሰት በማለት መልስ

- 4/ ቅድስና የእግዚአብሔር ባህርይና በእርሱ ዘንድ ብቻ የተወሰነና የማይተላለፍ ነው፡፡
- 5/ እውነት የማይተላለፍ የእግዚአብሔር ባህርይ ነው፡፡
- 6/ እግዚአብሔር በሁሉ ሥፍራ ይገኛል በሚለው ባህርይው ላይ ጥያቄ የሚነሳ ቢሆንም እውነትና ፍፁም የሆነ አባባል ነው፡፡

II. በአጭር በመግለጽ መልስ

- 7/ የማይተላለፉና የሚተላለፉ ባህርያት ልዩነትና አንድነት በማስመልከት ጻፍ፡፡
- 8/ ከማይተላለፉ የእግዚአብሔር ባህርያት መካከል እንዴት እግዚአብሔር ሁሉን ማወቅ ነው፡፡ እስከ የእግዚአብሔር ሁሉን አዋቂነት

በሰው ደህንነት ላይ ያለውን ድርሻ አጠር ባለ መልክ ግለጸው (ሮሜ 8:29-30)
ያለውን ሐሳብ መሠረት በማድረግ ጥያቄውን ማስተናገድ ትችላለህ።

9/ ኢየሱስ ሥጋ ሰብሶ ላለ እንዴት በሁሉ በፍራ ሲገኝ እንደሚችል
በእጭሩ ተገትን።

III. ባዶውን ቦታ በመመላት መልስ

10. በፍርድ አደባባይም ፍትሕን አታጓድሉ ፍትሕ እንደ ወገዝ፤
ጽድቅም እንደማይደርቅ ምንጭ ይፍለስ። ያለው ነቢዩ
_____ ነው።

11. _____ ባህርያት የምንጋራቸው ናቸው።

12. _____ ባህርያት የማንጋራቸው ናቸው።

13. የእግዚአብሔር ቅድስና _____ ባህርይውን ያመሰክታል።

14. _____ የተባሉት የሥነ መለኮት ምሁር የታላቅነቱ
ባህርያትና የመልካምነቱ ባህርያት በማለት የእግዚአብሔርን
ባህርያት ከፍሏቸዋል።

ምዕራፍ አራት

ተማሪው ይህን ምዕራፍ በሚገባ አጥንቶ ሲጨርስ ቅጥለው
የተጠቀሱትን ነጥቦች እንዲያደርግ ይጠበቅበታል።

1) እያንዳንዱ የእግዚአብሔር ስም የያዘውን መልእክት በሚገባ
በመጨበጥ በመጀመሪያ ራሱን መልሶ በማስተማር ችሎታውን
ከመዘን በኋላ ለሌላው ሰማካፊል ዝግጁ መሆኑን ማረጋገጥ
ይጠበቅበታል።

ተማሪው ከላይ የተጠቀሰውን ግዴታ በብቃት ለመወጣት፡-

1. ምዕራፉን ደጋግሞ ማንበብ ይኖርበታል።

2. እያንዳንዱን የእግዚአብሔር ስም በሚገባ ለለመጨበጡ ማረጋገጫ
ይሆነው ዘንድ መልሶ መላልሶ በቃል መወጣት መቻል አለበት።

3. የጥናት ጥያቄዎችንና የመመዘኛ ፈተናን በትእዛዙ መሠረት
በመሥራት ምዕራፉን በሚገባ መረዳቱን መፈተሽ አለበት።

4. ተማሪው ምዕራፉን በሚገባ ማወቁን ካረጋገጠ በኋላ ወደ ሚቀጥለው
ምዕራፍ መሸጋገር ይችላል።

ይህ ምዕራፍ የእግዚአብሔርን ስሞች ትርጉም የሚያብራራ ነው።
እነዚህም ስሞች፡ የእግዚአብሔርን ማንነት፣ ባህርያቱን፣ እምላክነቱንና
እግዚአብሔር ስሕተት ያላየውንና የሚያላየውን የማዳንና የመታደግ
ሥራውን የሚገልጡ ናቸው። እነዚህም የእግዚአብሔር ስሞች በሁለት
ዋና ዋና ክፍሎች እንደሚከተለው ተከፍለዋል።

1. ፈጣሪነቱንና እምላክነቱን የሚገልጹ

2. ማዳኑንና መታደጉን የሚገልጹ ናቸው።

የእግዚአብሔርን ፈጣሪነትና እምላክነት የሚገልፁ ስሞች ኤሎሂስትክ
ስሞች በመባል ይታወቃሉ። ከነዚህም አንዱ «ኤል» የሚለው ነው።
«የኤል» ብዙ ቁጥር «ኤሎሂም» ነው። ኤሎሂም የሚለው

የእግዚአብሔር ስም የዕብራይስጥ ቃል ነው። በዚህ ግንዛቤ መሠረት ቀጥሎ ያለውን ጥያቄ መልስ።

1. ኤሎሂም የሚለው የእግዚአብሔር ስም እንዴት ፈጣሪነቱን እንደሚገልጽና ሥላሴንም በተመለከተ እንዴት ሲገልጽ እንደሚችል ግልጽ በሆነ መንገድ ተንትኑ ዳፍ።

2. አዶዳይና ያህዌ የሚባሉ የእግዚአብሔር ስሞች ያላቸውን ግንኙነት አጠር አድርገህ ግለጽ።

3. ጸሐፍት ፈሪሳዊያን ብሉይ ኪዳንን በሚገሰጡበት ጊዜ YHWH የሚሉትን ፊደላትን ለመጻፍ ምን ያደርጉ እንደነበር ግለጽ።

ይህን ምዕራፍ ሦስት ጊዜ ያህል እንደገና ካነበብክ በኋላ ቀጥሎ ያለውን የመመዘኛን ፈተና በትዕዛዙ መሠረት ሥራው።

I. እውነት/ሐሰት በማለት መልስ

4. ኤል የሚለው የእግዚአብሔር ስም የፍቅርን ትርጉም የሚያሳይ ነው።

5. ኤሎ-አ የሚለው የእግዚአብሔር ስም ማዳኑንና መታደጉን ይገልጻል

6. ኢማኑኤል የእግዚአብሔርን አምላካነት ይገልጻል።

II. በአጭሩ በመግለጽ መልስ

7. ኤልሻዳይ

8. ኤል ቤት ኤል

9. ጄሆቫህ

III. ባደውን ስፍራ መላ

10. _____ ትርጉሙ ብርቱ፤ ኃይለኛና ኃያል መሆን ማለት ነው።

11. _____ የኤል ብዙ ቁጥር ነው

12. ጃህ ኤሎሂም _____ ማለት ነው።

IV. አዛምድ

13. _____ ጄሆቫህ ኤሎሂም ሳቦት   ሀ.   ጌታ አምላክ ማለት ነው

14. _____ ጃህ ኤሎሂም   ለ.   ጌታ የሠራዊት አምላክ ማለት ነው

15. _____ ጄሆቫህ ካና   ሐ.   ቀናተኛ አምላክ ማለት ነው

16. _____ ጄሆቫህ ሻማህ   መ.   እግዚአብሔር ጽድቃችን

17. _____ ጄሆቫህ ጺድኬኑ   ሠ.   እግዚአብሔር በዚያ አለ

18. _____ ኤሎሂም ኤልዮን   ረ.   እግዚአብሔር ልዑል

19. _____ ኤል ጊቦር   ሰ.   የእስራኤል አምላክ
                                                 ሸ.   ኃያል አምላክ

ምዕራፍ አምስት

ተማሪው ይህን ምዕራፍ በሚገባ አጥንቶ ሲጨርስ ቀጥሎ የተጠቀሱትን ነጥቦች ማድረግ መቻል አለበት።

1. የሥላሴን ትርጉም በሚገባ በሰ መረዳቱና እርግጠኛ ስለመሆኑ ደግሞ ደጋግሞ ራሱን ፈትሾ በማየት ከራሱ ምላሽ ማግኘት መቻል አለበት።
2. «ሥላሴ» የሚለውን ቃል ታሪካዊ አመጣጡንና ጠቀሜታውን በሚገባ በመረዳት ለሌሎች ማካፈል ይጠበቅበታል።
3. የአስተምህሮተ ሥላሴን ጠቅላል ያለ አገላለጽ በጥልቀት መገንዘቡንና ለሌሎችም ማካፈል እንደሚችል ራሱን መልሶ መላልሶ በመፈተን ማረጋገጥ ይኖርበታል።

ተማሪው ከላይ ላለው መጠይቅ በቂ ምላሽ ለመስጠት፡-

1. ለፊ ጊዜ ወስዶ ምዕራፉን በሚገባ ማጥናቱ ወሳኝ ነው።
2. በእያንዳንዱ ርዕስ ሥር የተካተቱትን ምንባቦች ፍሬ ነገር በጥልቀት መገንዘብ ይጠበቅበታል።
3. የጥናት ጥያቄዎችንና የመመዘኛ ፈተናን በትእዛዙ መሠረት መሥራትና ራሱን መመዘን መቻል አለበት።
4. ተማሪው ምዕራፉን በሚገባ ማወቁን ካረጋገጠ በኋላ ወደሚቀጥለው ምዕራፍ መሸጋገር ይችላል።

ይህ ምዕራፍ በአስተምህሮተ ሥላሴ ላይ የሚያተኩር ነው። መጽሐፍ ቅዱስን መሠረት አድርጎ በመነሳት ትምህርቱን በበፋት ይተነትናል። ትንታኔው የትምህርቱን መቅለል ሳይሆን መከበዱን አጉልቶ የሚያሳይ ነው። ይሁን እንጂ ትምህርቱን ለማጥናት የሚያስችል መረጃ በመጽሐፍ ቅዱስ ውስጥ ስላለ ክብደቱን በመፍራት ከጥናቱ ልንታቀብ አይገባም። በዚህ ማሰረጃ መነሻነትም የሥላሴን አካላት፤ አንድነትና ለበትነትን በተመለከተ ጥናታዊ አባሳ ልናደርግ እንችላለን። ከአለሳው ጋር ግን

መረጃዎቹን ሙሉ ለሙሉ ለማየት የሚያስችል የመንፈስ ቅዱስ ብርሃንና እገዛ ወሳኝ ነው። ይህም አካሄድ በሁተትን ከማድረግ ይጠብቀናል።

ከስህተት አደጋ ራስን ለመከላከል ብቸኛ መንገድ ትምህርተ ሥላሴን በጥልቀት ከመጽሐፍ ቅዱስ ማየት መቻሉ ነው። ይህ ግቡን እንዲመታ የሥላሴን ትምህርት አጉልቶ የገለጸውን አዲስ ኪዳንን መሠረት ማድረግ አስፈላጊ ነው። በዚህ መሠረት ላይ መቆምም የሥላሴን ሐላብ ከብሉይ ኪዳን ማየት ያስችላል። በመለኮት አካላት መካከል ያለውን የንብረት ምስጢርንም አግዚአብሔር በመንፈሱ ብርሃን እንዲገልጥልን መፀለዩ አማራጭ የሌለው ነው።

1. ትክክለኛውን መልስ ምረጥ፤

1. አግዚአብሔር አንድ ነው ሲባል በአንዱ አግዚአብሔር ሲሰኝ አካላት አለ ከሚለው ሐላብ ጋር እኩያ አባባል ነው። ትርጉሙም፡-

ሀ. አግዚአብሔር ይከፋፈላል ማለት ነው

ለ. አግዚአብሔር አይከፋፈልምና እነርሱ የእርሱ ሦስት ክፍሎች አይደሉም ማለት ነው

ሐ. መልስ የለም

መ. አግዚአብሔር ሦስት ነው ማለት ነው።

2. የሦስቱ መለኮታዊ አካላት ሦስትነት እንደ ሦስት ለዎች የተነጣጠለ ሦስትነት አይደለም። ምክንያቱም፡-

ሀ. እያንዳንዱ አካል የመለኮት ሙላት ያለውና ሙሉ አግዚአብሔር በመሆኑ፡

ለ. በዓይን ስለማይታዩ

ሐ. በሦስቱም አካላት ውስጥ አብ በላለ

መ. መልስ የለም

3. ሥላሴ የሚለው ቃል የግዕዝ ቃል ነው። ትርጉሙም ሦስትነት ማለት ነው። ይህም ቃል በመጽሐፍ ቅዱስ ውስጥ፡-

- ሀ. አንድ ጊዜ ብቻ ተጽፎ ይገኛል
- ለ. ስለ መጻፉ እርግጠኛ መሆን አይቻልም
- ሐ. አልተጻፈም ለማለት አይቻልም
- መ. አልተጻፈም

11. ይህን ምዕራፍ እምስት ጊዜ ካነበብክ በኋላ ቀጥሎ ያለውን የመመዘኛ ፈተናን ሥራ።

1. የሥላሴን ታሪካዊ አመጣጥና ጠቀሜታውን በአጭሩ ጻፍ
2. በአንድ አምላክ ውስጥ ሦስት አካላት እሱ። አንድነታቸውንና ሦስትነታቸውን በተመሰከተ በአጭር አገላለጽ አስቀምጥ።
3. በብሉይ ኪዳን ያለውን ሦስትነት ግለጽ።
4. የሦስትነት አገላለጽ በአዲስ ኪዳን እንዴት እንደቀረበ ጻፍ።

ምዕራፍ ስድስት

ተማሪው ይህን ምዕራፍ በሚገባ አጥንቶ ሲጨርስ ቀጥሎ ያሉትን ማድረግ መቻል አለበት።

1. የሥላሴን አካላት ትርጉም ምንነት በጥልቀት መገንዘቡን ራሱን ፈትሾ ማየት አለበት።
2. የአንድነትን ትርጉም ግንዛቤ ማግኘቱን ራሱን መልሶ በመፈተን ማረጋገጥ ይኖርበታል።
3. የሥላሴ ምስጢርነት ከምን ላይ እንደሆነ ነጥቡን ስለ መጨበጡ እርግጠኝነቱን ለማረጋገጥ መልሶ መላልሶ ክፍሉን በማስላለል ራሱን መመዘን አለበት።
4. መጽሐፍ ቅዱሳዊ የሥላሴ ትምህርት በሦስት ዓረፍተ ነገሮች የተጠቃለበበትን መንገድ በሚገባ መገምገምና ግንዛቤን በመውለድ ማረጋገጥ።
5. የሥላሴ ትምህርት ተቃዋሚ የስሕተት ትምህርቶችን በሚገባ ማወቅና በቃሉ እውቀት መቋቋም ይጠበቅበታል።
6. ትምህርተ ሥላሴን ማጥናቱ መሠረታዊና አስፈላጊ መሆኑን በመገንዘብ ትኩረት ሰጥቶ ማጥናት እንዳለበት ማወቅና ለሌሎችም ማለወቅ ይፈለግበታል።

ተማሪው ክላይ ለተጠቀሱት በቂ ምላሽ ለመስጠት እንዲቻለው፡-

1. በቂ ጊዜ በመውሰድ ምዕራፉን በሚገባ ማጥናት ይጠበቅበታል፤
2. በምዕራፉ ሥር በተራ ቁጥር የተዘረዘሩትን ርዕሶች በጥልቀት መገንዘብ አለበት፤
3. የጥናት ጥያቄዎችንና የመመዘኛ ፈተናን በትዕዛዙ መሠረት መሥራትና ራሱን መለካት መቻል አለበት፤

4. ተማሪው ምዕራፉን በሚገባ ማወቁን ካረጋገጠ በኋላ ወደሚቀጥለው ምዕራፍ መሸጋገር ይችላል።

ምዕራፉ በምዕራፍ አምስት የተጀመረውን አስተምህሮተ ሥላሴን በጥልቀት የሚተነትን ነው። የትምህርቱንም ክብደትና ጥልቀት የምናይበት ምዕራፍ ነው። የሥላሴ ምሥጢርነት ከምን የተነሳ እንደሆነ ምክንያታዊ መረጃንም የምናገኘው በዚሁ ምዕራፍ ነው። ከቤተክርስቲያን ልደት ማግስት ጀምሮ የበቀሉትንና በአስተምህሮተ ሥላሴ ዙሪያ የሚሸከረከሩት የስሐተት ትምህርቶችም የቀረቡበት ምዕራፍ ነው።

የአካልን ትርጉም በተመለከተ ምዕራፉ በስፋት ያስነብበናል በማያያዝም እግዚአብሔር ምንም እንኳን ለውን በመልኩ የፈጠረ ቢሆንም አካሉ ግን ከለው አካል በአጅጉ ልዩነት እንዳለውም ይገልጻል። አንተ ይህን ነጥብ በሚመለከት ካነበብክ በኋላ ቀጥሎ ያለውን ጥያቄ መልስ፡-

1. በእግዚአብሔርና በለው አካል መካከል ያለውን ልዩነት በአጭሩ ግለጽ።

የሥላሴ አንድነት በሒሳብ ስሌት የተቀመረ ሳይሆን ከአእምሮ በላይ የሆነ ምስጢራዊ አንድነት እንደሆነ በትምህርቱ ተገልጿል። ይህም አንድነት የጥምረት አንድነት እንደሆነ መጽሐፍ ቅዱስ ያስተምራል። አንተ ይህን የመጽሐፍ ቅዱስ አስተምህሮ መሠረት በማድረግ ቀጥሎ ያለውን ጥያቄ መልስ፡-

2. ሦስቱ አካላት እንዴት በአንድ አምላክ ውስጥ እንደሚገኙ ከመጽሐፍ ቅዱስ ማስረጃ እየሰጠህ አብራራ።

3. የሚባለው የስሐተት ትምህርት እግዚአብሔር ሦስት አካላት ሳይሆን አንድ አካል ነው ይላል።

4. የሚባለው የስሐተት ትምህርት ኢየሱስ አስከ ጥምታቱ ቀን ድረስ ተራ ሰው ሆኖ ይኖር ነበር ይላል።

ይህን ምዕራፍ አንደገና ሦስት ጊዜ ያህል ካነበብክ በኋላ ቀጥሎ ያለውን የመመዘኛ ፈተና ሥራ።

I. በማብራራት የሚመለሱ ጥያቄዎች

5. የእግዚአብሔርን አንድነትና ሦስትነት ከመጽሐፍ ቅዱስ ማስረጃ በማቅረብ ተንትን።

6. እግዚአብሔር ሦስት አካላት ነው በሚለውና እግዚአብሔር ሦስት ነው በሚለው አነጋገር መካከል ያለውን ልዩነት አብራራ።

II. እውነት/ሐሰት

7. እግዚአብሔር አንድ አካል ነው።

8. ሦስት እግዚአብሔር ቢባልም አንድም ነው ተብሎ እንደሚጠራም ማወቁ ከመሳሳት ይጠበቃል።

9. እግዚአብሔር በብሉይ ኪዳን ጊዜ አንድ ብቻ የነበረ ቢሆንም በአዲስ ኪዳን ለመጀመሪያ ጊዜ ሦስት መሆኑ ታወቀ።

10. በአንድ አምላክ ውስጥ ሦስት አካላት እንዳሉ ሁሉ ሦስት እግዚአብሔሮችም አሉ።

11. ኢየሱስ ከርስቶስ፤ እግዚአብሔር ወልድ ነው።

12. የኢየሱስ ከርስቶስ ልጅነት ጅማሬ ከአዲስ ኪዳን ነው።

III. ባዶውን ቦታ በመሙላት መልስ

13. እግዚአብሔር _____ አካላት አለው።

14. የእግዚአብሔር _____ ከአእምሮአችን በላይ ነው

15. እያንዳንዱ _____ እግዚአብሔር ነው።

16. _____ የጥምረት አንድነትን ያመለክታል።

ምዕራፍ ሰባት

ተማሪው ቀጥሎው ያሉትን ነጥቦች በሚገባ መፈጸም መቻል አለበት።

1. ምዕራፉን በሚገባ መጨበጥ!
2. የመላእክትን ባሕርያት በጥልቀት ማወቅ!
3. የመላእክት ውድቀት መነሻ ምን እንደሆነ ግንዛቤን ማግኘት!
4. የቅዱሳንና የክፋት መላእክትን ልዩነትና ተግባራቸውን በእርግጥ ተገንዝቦ እንደሆነ ለማረጋገጥ ራሱን ፈትኖ ማየት ይኖርበታል!
5. ተማሪው ምዕራፉን በሚገባ ማወቁን ካረጋገጠ በኋላ ወደሚቀጥለው ምዕራፍ መሸጋገር ይችላል።

1. ይህ ምዕራፍ ትምህርተ መላእክትን በሚመለከት የሚያብራራ ነው። የመላእክትን ምንነት ከመተርጎም በመነሳት በቅዱሳንና በክፋት መላእክት መካከል ያለውን ልዩነትና ተግባራቸውንም በሚመለከት በስፋት ይዳስሳል።

መልአክ የሚለው ቃል ወደ ስውም ሊያመለክት ስለሚችል አንተ በመጽሐፍ ቅዱስ ውስጥ መልአክ የሚለው ቃል ወደ ስው ወይም ወደ ሰማያዊ መልአክ ማመልከቱን የምትሰይበት መንገድ በምን እንደሆነ በእጭር አገላለጽ ዓፍ።

2. የመላእክትን ባሕርያት በዝርዝር አብራራ።
3. መላእክት የወደቁበትን ትክክለኛ ጊዜ በመጽሐፍ ቅዱስ ውስጥ ተጽፎ እናገኘውም። ነገር ግን ግምታዊ የሆነ ስሌት ማስቀመጥ ይቻላል። ከዚህ ጥቆማ በመነሳት በአንተ አስተሳሰብ መቼ ነው ትላለህ?

4. ለመላእክት መውደቅ ተዋናይ የነበረው፡-

- ሀ. ሰይጣን
- ለ. ርኩሳን መናፍስት
- ሐ. ገበርኤል
- መ. ሚካኤል

5. የመላእክት ድልድል /The Classification of Angels/:-

- ሀ. በሦስት መሆኑ የሚታወቅ ነው።
- ለ. በሁለት ነው።
- ሐ. መልስ የለም።
- መ. «ሀ» እና «ለ» መልስ ናቸው።

ምዕራፉን አራት ጊዜ ያህል እንደገና ካነበብክ በኋላ ቀጥሎው ያሉትን የመመዘኛ ፈተና ጥያቄዎች መልስ።

6. መላእክት የሰው ዘር ስለአስመሆናቸው ከመጽሐፍ ቅዱስ ማብራሪያ በመከጠት ዓፍ።
7. የመላእክት መውደቅ ውጤትን በቅደም ተከተል አስቀምጥ።
8. የኪሩብንም አገልግሎት በማስመልከት በእጭር አገላለጽ መልስ።
9. የዕብራይስጥ _____ የሚሆኑ የመላእክት አለቆች እንዳሉ ይጠቁማል።
10. በመጽሐፍ ቅዱስ ውስጥ በስም የተጠቀሱ ሁለቱ መላእክት _____ እና _____ ናቸው።
11. ዘጠኙን የቅዱሳን መላእክት ሥራ በቅደም ተከተል ዓፍ።
12. የወደቁትን መላእክት ተግባር ዘርዝር።
13. የሰይጣንን ሥራ በቅደም ተከተል አስቀምጥ።

ምዕራፍ አንድ

ተማሪው ይህን ምዕራፍ በሚገባ አጥንቶ ሲጨርስ ቀጥለው ስለተፃፉት ነጥቦች እርግጠኛ መሆን አለበት።

1. ሙሉ ምዕራፉን ማስተዋል ባለበት እኳኋን በተደጋጋሚ ማንበቡን፤
2. በምዕራፉ ውስጥ ተዘግበው የሚገኙትን ርዕሶች በተናጠል በማጥናት ሙሉ ግንዛቤን ማግኘቱን፤
3. የጥናት ጥያቄዎችንና የመመዘኛ ፈተናን በትእዛዙ መሠረት መሥራቱን፤
4. ተማሪው ምዕራፉን በጥልቀት ማወቁን ካረጋገጠ በኋላ ወደሚቀጥለው ምዕራፍ መሸጋገር ይችላል።

ምዕራፉ መጽሐፍ ቅዱስ በመንፈስ ቅዱስ መሪነት መጻፉን ከማብራራት በተጨማሪ የተጠራባቸውን የተለያዩ ስሞችንና የተመለሰባቸውንም ተምሳሌቶች ይዘረዝራል። ቅዱሱ መጽሐፍ የሚከፋፈልበትን ልዩ ልዩ መንገዶችና ክሌሎች መጻሕፍት የሚለይበትንም በዛ ያሉ መለያዎቹንም ይዳስሳል።

1. መጽሐፍ ቅዱስ የእግዚአብሔር ቃል ቢሆንም የሰዎችም ድርሻ እንዳለበት ይህ ምዕራፍ ያስተምረናል። ይህን ድርሻ በማበመልከት ቀጥሎ ያሰውን ጥያቄ መልስ፡-

የመጽሐፍ ቅዱስ ጸሐፊዎች ለቅዱሱ መጽሐፍ ያደረጉትን እስተዋጽኦ በዝርዝር ያጥቁ።

2. መጽሐፍ ቅዱስ የተጠራባቸውን ስሞች በዝርዝር ያጥቁ።
3. የመጽሐፍ ቅዱስ ተምሳሌቶችን በቅደም ተከተል ያጥቁ።
4. የብሉይ ኪዳን መጻሕፍት 39 እንደሆኑ ይታወቃል። እነዚህ መጻሕፍት ደግሞ እንደገና በሦስት ክፍሎች ይከፈላሉ። ይህን ከግንዛቤ በማስገባት ቀጥሎ ያለውን ጥያቄ መልስ፡-

የብሉይ ኪዳን መጻሕፍት በሦስት ክፍሎች እንደሚከፈሉ ተገልጿል። እነዚህን ክፍሎች በቅደም ተከተል ያጥቁ።

5. እዲስ ኪዳን የሚስፋፈልባቸውን ሦስት ክፍሎች ያጥቁ።
6. መጽሐፍ ቅዱስ እስደናቂና ተአምራዊ ነው የሚያሰኙት ዓባይነት ነገሮች ምን ምን ድናቸው?
7. መጽሐፍ ቅዱስ ከ40 በሚበልጡ በተለያዩ ሰዎች እንደተጻፈ ይታመናል። እነዚህ ጸሐፊዎች በተለያዩ ጊዜ የኖሩና የተለያዩ ሥራዎች የነበራቸው ነበሩ። በዚህ መሠረት የእንዳንድ ጸሐፊዎች ሥራ ምን እንደነበር ያጥቁ።
8. መጽሐፍ ቅዱስ በእግዚአብሔር ትዕዛዝ በተለያዩ ቦታዎችና ሁኔታዎች የተጻፈ ነው። ይህም በመጽሐፉ ውስጥ የተካተተ ስለሆነ እንዳንበብከው ተስፋ እናደርጋለን። ይህን መነሻ በማድረግ መጽሐፍ ቅዱስን ከጻፉት ጥቂቶቹ የት ሆነው እንደጻፉ! ስማቸውንና መጽሐፉን የጻፉበትን ስፍራ ጭምር በመግለጽ ያጥቁ።

9. መጽሐፍ ቅዱስ የተጻፈባቸው ሦስቱ አህጉራት

_____ እና _____ ናቸው።

ይህን ምዕራፍ ሦስት ጊዜ እንደገና ካንበብክ በኋላ ቀጥሎ ያለውን የመመዘኛ ፈተና ሥራ።

I. በአጭሩ መልስ

10. መጽሐፍ ቅዱስ ከሌሎች መጻሕፍት የሚለይባቸውን መንገድ አብራራ።
11. በብሉይና በአዲስ ኪዳን ላይ ጠቅላላ ያለ መግለጫ ሰጥ።

II. ባደውን ቦታ መላ

12. ለመጀመሪያ ጊዜ ብሉይ ኪዳንን በተለያዩ ክፍሎች የከፋፈሉ ነበሩ።

13. መጽሐፍ ቅዱስን በምዕራፍ የከፋፈለው ሰው _____ ነው።
ጊዜውም በ _____ ክፍል ዘመን ነበር።

III. ትክክለኛውን መልስ ምረጥ

14. መጽሐፍ ቅዱስን የጻፉት ለዎች ቁጥራቸው፡-

- ሀ. ከ40 በላይ ነው፤
- ለ. ከ38 በላይ ነው፤
- ሐ. 30 ነው፤
- መ. ከ35 እስከ 40 ይገመታል።

15. ዳንኤል፡-

- ሀ. በእናቱ ባቢሎናዊ ነበር፤
- ለ. በባቢሎን የአይሁዳዊያን ጉዳይ አስፈፃሚ ነበር፤
- ሐ. የመንግሥት ባለሥልጣን ነበር፤
- መ. «ለ» እና «ሐ» ልክ ናቸው፤

16. ብዙዎቹ መጻሕፍት የተፃፉበት አህጉር ነው፡-

- ሀ. ለሜን አሜሪካ፤
- ለ. ደቡብ አሜሪካ፤
- ሐ. አውሮፓ፤
- መ. እስያ፤

IV. እዛምድ

17. አምጽ	ሀ. ቀራጭ
18. ማቴዎስ	ለ. ከ1500 ቋንቋዎች በላይ የተተረጎመ
19. መጽሐፍ ቅዱስ	ሐ. እንደምትደመሰለ ተተነበየባት
20. ጢሮስ	መ. የላምና የበግ ጠባቂ
	ሠ. ከ1400 ቋንቋዎች በላይ የተተረጎመ

ምዕራፍ ሁለት

ተማሪው ይህን ምዕራፍ በሚገባ አጥንቶ ሲጨርስ ቀጥለው ያሉትን ዓበይት ነገሮችን ማድረግ መቻል አለበት፡-

1. መጽሐፍ ቅዱስ የአግዚአብሔር ቃል ስለመሆኑ አርግጠኛመሆኑና ለሌሎችም ይህን አውነት ማካፈል መቻል አለበት።
2. መጽሐፍ ቅዱስ መለኮታዊ ሥልጣን ያለው መሆኑን ተረድቶ የሕይወቱ መመሪያ ለማድረግ አውነተኛ ወላኔ ላይ መድረስ ይጠበቅበታል።

ተማሪው ከላይ የተጠቀሱትን አስፈላጊ ነጥቦችን በብቃት ለመወጣት በቅድሚያ ቀጥሰው ያሉትን ማከናወን መቻል አለበት።

1. ምዕራፉን በሚገባ መጨበጥ አስከሚችል ድረስ ደጋግሞ ማንበብ አለበት።
2. ምዕራፉ ያጠቃለላቸውን ርዕሶች እያንዳንዳቸውን በሚገባ መረዳቱን አርግጠኛ ስመሆን ራሱን መፈተን አለበት።
3. ለሌሎች ለማካፈል አስተማማኝ ደረጃ ላይ መሆኑንም ለማወቅ ራሱን መፈተሽ አለበት።
4. የጥናት መመሪያ ጥያቄዎችንና የመመዘኛ ፈተናን በትእዛዙ መሠረት መሥራት ይጠበቅበታል።
5. ተማሪው ምዕራፉን በሚገባ ካጠናቀቀ ወደ ሚቀጥለው ምዕራፍ መሸጋገር ይችላል።

በዚህ ምዕራፍ በዝርዝር የምናገኛቸው ፍሬ ነገሮች፡-

1. መጽሐፍ ቅዱስ ለምን ዓላማ አንደተጻፈና የአግዚአብሔር ቃልነቱም በብዙ ምስክርነቶች የተረጋገጠ መሆኑን፤
2. መጽሐፍ ቅዱስ መለኮታዊ ሥልጣን ያለው ቢሆንም በዚያው ልክ ደግሞ የሚጻረሩት አንፃሉ ተጨማሪ ነጥቦችን በማከል ያብራራል።

በርግጥም እግዚአብሔር መጽሐፍ ቅዱስ እንዲፃፍ በፈቀደ ጊዜ ፅኑና ግልጽ ከሆነ ዓላማ ጋር እንደነበር የታመነ ነው። አንተ ቀጥሎ ባለው ጥያቄ መሠረት የዓላማውን ምንነት፡-

1. በእጭሩ ግለጽ!
2. 2ጢሞ. 3:14-17 ስለምን እንደሚናገር አብራራ!
3. መጽሐፍ ቅዱስ የእግዚአብሔር ቃል ስለመሆኑ ሦስት ማስረጃዎችን በመስጠት አብራራ!
4. «መጽሐፍ ቅዱስ ሥልጣን አለው» ስንል ምን ማለታችን እንደሆነ በእጭሩ እስቀምጥ።
5. ለመሆኑ የመጽሐፍ ቅዱስ ሥልጣን የበላይነት እስከየት ይደርሳል?

ይህን ምዕራፍ ለሁለት ጊዜ ያህል እንደገና ካነበብክ በኋላ ቀጥሎ ያለውን የመመዘኛ ፊተና ሥራ፡-

I. በእጭሩ ግለጽ

6. መጽሐፍ ቅዱስ የእግዚአብሔር ቃል ስለመሆኑ ኢየሱስና ሐዋርያት የበጡትን ምስክርነት አብራራ።
7. ለመጽሐፍ ቅዱስ ሥልጣን ራሳችንን የምናስገዛበትን ምክንያት ዘርዝር።

II. ባዶውን ቦታ መላ

8. ከ _____ በፊት መጽሐፍ ቅዱስ ሥልጣን ያለውና የእግዚአብሔር ቃል መሆኑ ታውቆ ተቀባይነት እግኝቶ ነበር።
9. ኢየሱስ የመጽሐፍ ቅዱስ _____ ነው።

III. እውነት/ሐሰት በግለት መቂስ

10. ኢየሱስን ታሪኩን ከሚያወራለት ከመጽሐፍ ቅዱስ ገንጥሰን ማየት እንችላለን።

11. እውነተኛው ሳይንስና መጽሐፍ ቅዱስ የሚለማው ናቸው።

IV. ጥክክለኛውን መልስ ምረጥ

12. እግዚአብሔር ራሱን በሙላት የገለጠው

- ሀ. በሕልም
- ለ. በፍጥረት
- ሐ. በመጽሐፍ ቅዱስ
- መ. በኢየሱስ
- ሠ. «ሐ» እና «መ» መልስ ናቸው

13. መጽሐፍ ቅዱስ የተጻፈበት ዓላማ፡-

- ሀ. እግዚአብሔር ለሰዎች ራሱን በሙላት ለመግለጥ ይችል ዘንድ!
- ለ. ሰዎች እርሱን ያውቁ ዘንድ ለዎችን ለመርዳት!
- ሐ. 2ጢሞ. 3:14-17
- መ. ሁሉም መልስ ነው

ክፍል ሁለት

በክፍል ሁለት የምናገኘው ስለ ለስተምህሮተ መጽሐፍ ቅዱስ ነው። ትምህርቱ ያነጣጠረበት ነጥብ መጽሐፍ ቅዱስ እውነተኛ የእግዚአብሔር ቃል እንደሆነ አስረግጦ በማሳየቱ ላይ ነው። በተጨማሪም የመጽሐፍ ቅዱስ ደራሲ እግዚአብሔር ቢሆንም በሰዎች ተቀነባብሮ በምድራዊ ቋንቋ መጻፉንም ይፋ ያደርጋል። መጽሐፍ ቅዱስ የእስትንፋሱ-መሰከት ውጤት ቢሆንም በመጽሐፍ ቅዱስ የቅንብር ሥራ ውስጥ የሰዎች ድርሻ እንደተጣመረበት አምኖ መቀበሉ ተገቢና ጤናማ ነገር መሆኑንም ያስምርበታል።

መጽሐፍ ቅዱስ ደግሞ እግዚአብሔር በሙሳት ራሱን የገለጠበት የመጨረሻ መገሰጥ እንደሆነም ክፍሉ በዝርዝር ያስቀምጣል። እንዴት በረጅም ሂደት ተጽፎና ተቀነባብሮ አሁን ባለው መልክ ከእጃችን ሊገባ እንደቻለ ክፍሉ በስፋት ይዘረዝራል። ይህ ብቻ ሳይሆን ሥልጣኑንና እጻጻፉንም የሚገልጹ ልዩ ልዩ የስህተት ጽንሰ ሐሳቦችንም እየተነተነ ደካማ ጎናቸውን ይፋ ያደርጋል። ስለሆነም ተማሪው ይህን የመጨረሻ ክፍል ለፈ ጊዜን በመውሰድ እንዲያጠናና የጠለቀ ግንዛቤን እንዲጨብጥ ይበረታታል።

ምዕራፍ ሦስት

ተማሪው ይህን ምዕራፍ በሚገባ ሊያጠናቅቅ ቀጥሎ ያሉትን ማድረግ መቻል አለበት።

1. እግዚአብሔር እንዴት በተለያዩ መንገዶች ሰሰዎች ይናገር እንደነበር በሚገባ መረዳቱንና ለሌሎችም ሰማካፊል የሚያስችል ግንዛቤ መጨበጡን ሰማረጋገጥ ራሱን መፈተን አለበት።
2. በግልጠተ መሰከት፣ በእስትንፋሱ-መሰከትና በአብርሃተ መሰከት መካከል ያለውን ልዩነትና ግንኙነት ምን እንደሆነ ሰይቶ ማወቁን በቅድሚያ ማረጋገጥ ይጠበቅበታል።
3. የአብርሃተ-መሰከት አስፈላጊነት ምን እንደሆነ ምክንያቱን በጥልቀት ማወቁን ማረጋገጥ አለበት።
4. የተለያዩ የእስትንፋሱ-መሰከት ጽንሰ ሐሳቦችን በሚገባ መረዳቱን ማረጋገጥ ይጠበቅበታል።

ተማሪው ሰላይ የተጠቀሱትን በብቃት ለማከናወን በቅድሚያ፡-

1. ምዕራፉን ደግሞ ደጋግሞ ማንበቡን፤
2. እያንዳንዱን ርዕስ በሚገባ መጨበጡን፤
3. የጥናት መመሪያ ጥያቄዎችንና የመመዘኛ ፈተናዎችን በተለጠው ትእዛዝ መሠረት መሥራቱን ማረጋገጥ ይጠበቅበታል፤
4. ተማሪው ምዕራፉን በሚገባ ካጠናቀቀ ወደሚቀጥለው ምዕራፍ መሸጋገር ይችላል።

በዚህ ምዕራፍ የምንመለከተው እግዚአብሔር ሰዎች ለስተናገረባቸው ልዩ ልዩ መንገዶችና በመጨረሻም ይህ የተላለፈው መልእክት በእስትንፋሱ-መሰከት የሰላይ ተቆጣጣሪነት በሰዎች መፃፉን ነው። በዚህ ጋር በተያያዘ መልኩ ደግሞ

የተሰደዩ የእስትንፋሰ-መለኮት ጽንሰ ሐሳቦችም እቋማቸውን ይዘው በምዕራብ ተገጸባርቀዋል።

እግዚአብሔር ለሰዎች በብዙ መንገድ ሲናገር ከቆየ በኋላ ለእንዴና ለመጨረሻ ጊዜ ደግሞ በልጁ ለእኛ መናገሩን መጽሐፍ ቅዱስ ያረጋግጣል። ከዚህ ቀጥሎ ያለው ጥያቄ ይህን ሐሳብ መሠረት ያደረገ ነው። ለሰዎችም ጥያቄውን በማስተዋል ካነበብክ በኋላ እጠር ያለ ማብራሪያ በመስጠት ምላሽ ስጥ።

1. እግዚአብሔር በልጁ በዚህ ዘመን መጨረሻ ለእኛ ተናገረን የሚለውን የመጽሐፍ ቅዱስ አባባል ምንነትን ግለጽ /ይህን ጥያቄ ለሌሎች በማጋራት በጋራ ስምምነት ላይ የደረሳችሁበትን መልስ ማስቀመጥ ትችላላህ/።

2. እግዚአብሔር ለሰዎች ከተናገረባቸው መንገዶች ግማሹን ዓፍ

3. እግዚአብሔር ማንነቱን ለለው ልጆች በሙላት የገለጠበት ልዩ መገለጥ _____ ወይም _____ ነው።

4. መጽሐፍ ቅዱስ የእግዚአብሔርም የለውም ሥራ ነው የተባለበትን ምክንያት አብራራው።

5. «እግዚአብሔር ቃሉ እንዲፃፍ ሲፈቅድ ለዎችን በመሣሪያነት ተጠቅሟል» ማለት ምን ማለት እንደሆነ ከሦስት መስመር ባልበለጠ ገለጻ በመስጠት ምላሽ ሰጥ።

ግልጠተ-መለኮት፤ እስትንፋሰ-መለኮት እና እብርሃተ-መለኮት ሦስቱም የመንፈስ ቅዱስ ሥራ ናቸው። ይህን መነሻ በማድረግ ቀጥለው ላሉት ጥያቄዎች እውነት/ሐሰት በማለት ምላሽ ሰጥ።

6. ከግልጠተ-መለኮት እስትንፋሰ-መለኮት አይቀድምም።

7. ግልጠተ-መለኮት ከእብርሃተ-መለኮት ጋር ምንም ዓይነት ግንኙነት የለውም።

8. እብርሃተ-መለኮት መጽሐፍ ቅዱስን ስማንበብ ሂደት ላይ እስፈላጊነቱ የግድ እይደለም።

9. ግልጠተ-መለኮት እውነት የሚተላለፍበት መንገድ ነው።

እስትንፋሰ-መለኮት ማለት በመንፈስ ቅዱስ የበላይ ተቆጣጣሪነት ሰዎች መጽሐፍ ቅዱስን የጻፉበት ሂደት እንደሆነ በጽሑፋዊ ትምህርቱ ተመልክተናል። ከዚህ ሌላ ስለ እስትንፋሰ-መለኮት ምን ማለት እንደሚቻል ቀጥሎ ያለውን ጥያቄ በመመለስ አረጋግጥ።

10. እስትንፋሰ-መለኮት በሌላ አነጋገር

ሀ. የተጠረዘ መጽሐፍ ነው

ለ. አዋልድ መጽሐፍት የተጻፉበት መንገድ ነው

ሐ. የእውነት መዝገብ ነው

መ. መልሱ የለም

ይህን ምዕራፍ እንደገና ሁለት ጊዜ ያህል ደግመህ ካነበብክ በኋላ ቀጥሎ ያለውን የመመዘኛ ፈተና ሥራ።

I. በእጭር በማብራራት መልስ ስጥ

11. የአብርሃተ መለኮትን ጥቅም ከዕለታዊ የመጽሐፍ ቅዱስ ንባብህ እንፃር ግለጸው።

12. ንሌናሪ እስትንፋሰ-መለኮትን አብራራው።

13. የከፊል እስትንፋሰ-መለኮትን /Partial Inspiration/ ምንነት ግለጽ።

II. እውነት/ሐሰት በል

14. የሐሳብ እስትንፋሰ-መለኮት እመብካክት ትክክል እንደሆነ እድርገን ብንቀበል ምንም ችግር የለውም።

15. ግልጠተ-መለኮት ማለት እውነት የሚተላለፍበት መንገድ ነው።

III. ባዶውን ቦታን ሙላ

16. _____ ማለት በመንፈስ ቅዱስ እርዳታ የእስትንፋሰ-መለኮት እውነትን መረዳት ማለት ነው።

17. _____ አመሰካክት ላቅ ያለ የተፈጥሮአዊ ሰው የማስተዋል ችሎታ በግብረገብና በሃይማኖታዊ እውነት ላይ የማንፀባረቅ ሁኔታ ነው ይላል።

IV. ትክክለኛውን መልስ ምረጥ

18. «እግዚአብሔር የመጽሐፍ ቅዱስ ጸሐፊዎችን ድካም ያህል ራሱን ገድቧል» ይላል፤

- ሀ. የመቻቻል እስትንፋስ-መሰከት አመሰካክት
- ለ. የዓላማ ጽንሰ ሐሳብ
- ሐ. ግልጠተ-መሰከት
- መ. መልስ የለም

19. ትክክለኛውን አቀማመጥ ምረጥ

- ሀ. እግዚአብሔር፤ እስትንፋስ-መሰከት፤ ግልጠተ-መሰከት፤ አብርሃተ-መሰከት
- ለ. እስትንፋስ-መሰከት፤ አብርሃተ-መሰከት፤ እግዚአብሔር፤ ግልጠተ-መሰከት
- ሐ. እግዚአብሔር፤ አብርሃተ-መሰከት፤ ግልጠተ-መሰከት፤ እስትንፋስ-መሰከት
- መ. እግዚአብሔር፤ ግልጠተ-መሰከት፤ እስትንፋስ-መሰከት፤ አብርሃተ-መሰከት

20. በመማሪያ መጽሐፍ በተጠቀሰው መሠረት በታሪክ ሂደት እግዚአብሔር ስተሰደዩ ሰዎች በተሰደዩ ጊዜያት የተናገረባቸው መንገዶች ናቸው።

- ሀ. ሰባት   ሐ. በምንት
- ለ. አሥር   መ. አስራ ሁለት

ምዕራፍ አራት

ተማሪው ይህን ምዕራፍ በሚገባ አጥንቶ ሲጨርስ የሚከተሉትን ማድረግ መቻል አለበት።

1. የቀናናን ምንነት በሚገባ ተረድቶ ሰሌሎችም ማስረዳትና ግንዛቤን ማስጨበጥ መቻል አለበት።
2. የእግዚአብሔር እስትንፋስ ያሰባቸው መጻሕፍት እንዴት በቀናና ሚዛን ተሰክተው ከሌሎች መጻሕፍት እንደሚለዩ በቂ የሆነ ግንዛቤን በመጨበጥ ሰሌሎችም ማካፈል መቻል አለበት።

ተማሪው ከላይ የተጠቀሱትን በብቃት መፈጸም እንዲችል ቀጥሰው ያሉትን ነጥቦች በቅድሚያ በማከናወን ማረጋገጥ ይኖርበታል።

1. ምዕራፉን ደጋግሞ በማንበብ በቂ ግንዛቤን መጨበጡን ማረጋገጥ፤
2. በምዕራፉ የተጠቃሰለው ትምህርት በሚገባ መረዳቱን ለማረጋገጥ ራሱን ፈትኖ ማየት፤
3. ሰሌሎች ማካፈል እንደሚችል ለማረጋገጥ ራሱን ፈትሾ ማየት፤
4. የጥናት መመሪያ ጥያቄዎችንና የመመዘኛ ፈተናን በትእዛዙ መሠረት መሥራት፤
5. ተማሪው ምዕራፉን በሚገባ ካጠናቀቀ ወደሚቀጥለው ምዕራፍ መሸጋገር ይችላል።

ምዕራፉ ስለ ቀናና ምንነትና መመዘኛዎቹ የሚያብራራ ነው። የእግዚአብሔር እስትንፋስ ያሰባቸው መጻሕፍትም በቀናና መመዘኛዎች ከሌሎች መጻሕፍት ተበጥረው እንደሚለዩ ምዕራፉ ጨምሮ ያሰነበበናል። የ66ቱም መጻሕፍት መሰከታዊነት የተረጋገጠበት ብቸኛው

መንገድ እነዚህ መመዘኛዎች እንደሆኑ ምዕራፉ በሚገባ ያንጸባርቃል።
ዝርዝር አሠራሩም ግልጽ በሆነ መልኩ በምዕራፉ ውስጥ ተተንትኗል።

ከላይ በተጠቀሰው መሠረት የብሉይ ኪዳን መጻሕፍት ክሌሎች መጻሕፍት
የሚለዩበት ዝርዝር መመዘኛዎች በምዕራፉ ውስጥ ተገልጾው ይገኛሉ።
ይህን ጥቆማ መሠረት በማድረግ ቀጥለው ያሉትን ጥያቄዎች መልስ።

1. የብሉይ ኪዳንን መጻሕፍት ለመለየት የሚያስችሉትን የቀኖና መመዘኛ
ዎችን ዝርዝር ጻፍ።
2. አፖክሪፋ የሚለው ቃል ምን እንደሆነ ግለጽ።
3. በ400 የዝምታና የጨለማ ዘመናት የተፈጸሙትን ዓበይት ነገሮችን
በአጭር ጻፍ።

አንድ መጽሐፍ የአግዚአብሔር መንፈስ አንጻላበት ከሚታወቅበት
መንገዶች መካከል ውጫዊና ውስጣዊ ምስክርነቶችም ተደምረው
በመመዘኛነት እንደሚያገለግሉ ይታወቃል።በዚህ ሐሳብ መነሻነት ቀጥለው
ያሉትን ጥያቄዎች መልስ።

4. የብሉይ ኪዳንን መጻሕፍት ለመለየት የሚያስችሉትን የውጭና የውስጥ
ምስክርነቶችን ዝርዝር ጻፍ።
5. የብሉይ ኪዳን መጻሕፍት ተቀባይነት እንዲኖራቸው ጸሐፊዎቹ እነማን
መሆን እንደሚገባቸው ጻፍ።

ይህን ምዕራፍ እንደገና ለሦስት ጊዜ ያህል ደጋግመህ ካነበብክ በኋላ
ቀጥሎ ያለውን የመመዘኛ ፈተና ሥራ።

I. አጭር ማብራሪያ በመስጠት መልስ

6. በብሉይ ኪዳን አንድ መጽሐፍ ተቀባይነትን እንዲያገኝ የሚያስችሉትን
አስፈላጊ ነጥቦች በቅደም ተከተል ጻፍ።
7. ለሰ ብሉይ ኪዳን መጻሕፍት ክርስቶስ የሰጠውን ምስክርነት ግለጽ።

II. ባዶውን ቦታ ሙላ

8. _____ አንደ ቅዱሳት መጻሕፍት ተቀባይነት ባይኖራቸውም
የራሳቸው የሆነ ጠቀሜታ ግን አላቸው። ጠቀሜታቸውም _____
መሰጠት ነው።
9. _____ ቤተክርስቲያን አዋልድ መጻሕፍትን የምትቀበልበት
ምክንያት እነዚህ አዋልድ መጻሕፍት በሌፕቱዋጀንት ውስጥ
በመካተታቸው ነው።

III. ትክክለኛውን መልስ ምረጥ

10. የብሉይ ኪዳን መጻሕፍት ተቀባይነት እንዲያገኙ ያስፈልጋቸዋል፡-

- ሀ. በሐዋርያ መጻፍ
- ለ. በአስራኤል መሪ መጻፍ
- ሐ. መልስ የለም
- መ. «ሀ» እና «ለ» መልስ ናቸው።

11. ፕሮቴስታንቶች አዋልድ መጻሕፍትን የማይቀበሉበት ምክንያት፡-

- ሀ/ ምንም ጥቅም ስሌላቸው
- ለ/ በዕብራይስጥ መጽሐፍ ቅዱስ ውስጥ ስላልነበሩ
- ሐ/ የመጽሐፍ ቅዱስን እውነት ግማሹን ብቻ ስለያዙ
- መ/ መልሱ የለም

IV. አፃምድ

12. ቀኖና _____	ሀ. መስኪያ
13. ውጭያዊ ምስክርነት _____	ለ. የእበራኤል መሪ
14. አፖክሪፋ _____	ሐ. የአባቶች የታማኝነት አስተያየት
15. ውስጣዊ ምስክርነት _____	መ. አዋልድ መጻሕፍት
16. የመጽሐፉን ተቀባይነት ያስገኛል _____	ሠ. ትንቢታዊ መሆኑን ያረጋገጠ
17. 73 መጻሕፍትን በቀኖናዊነት ተቀብላለች	ረ. የካቶሊክ ቤተክርስቲያን
	ለ. ሕግ ሰጪው

ምዕራፍ አምስት

ተማሪው ይህን ምዕራፍ በሚገባ አጥንቶ ሲጨርስ ቀጥለው ያሉትን ተግባራት መፈጸም ይችላል፡-

1. በሰ አዲስ ኪዳን መጻሕፍት አመጣጥና ቀናናዊነታቸውን በተመለከተ በጥልቀት ተረድቶ ሰሌዎች ማካፈል፤
2. የመጽሐፍ ቅዱስ አጠናገርን ዘዴን በሚገባ ማወቅና ግንዛቤን መተግበር፤

ተማሪው ከላይ የተጠቀሱትን በብቃት ሰማክናውን የሚከተሉትን ማድረግ ይጠበቅበታል፡-

1. የአዲስ ኪዳንን መጻሕፍት አመጣጥና ቀናናዊነታቸውን በሚገባ የተረዳና የተገነዘበ መሆኑን መፈተን፤
2. መጽሐፍ ቅዱስ ስምንና እንዴት መጠናት እንዳለበት በሚገባ የተገነዘበ መሆኑን ማረጋገጥ፤
3. በአጠቃላይ ምዕራፉን በተመለከተ ጠሊቅ ግንዛቤ ማግኘቱን በሚገባ እውቅ ዝግጁ መሆን፤
4. የጥናት መመሪያ ጥያቄዎችንና የመመዘኛ ፈተናውን በትእዛዙ መሠረት መሥራት ይኖርበታል፡፡
5. ተማሪው ምዕራፉን እንደሚገባ ማጠናቀቁን ከተገነዘበ ወደሚተጥለው ምዕራፍ መሸጋገር ይችላል፡፡

ከዚህ ምዕራፍ የምንረዳው ፍሬ ነገር አዲስ ኪዳን በረዥም የጊዜ ሂደት የተገኘ መሆኑን ነው፡፡ የአዲስ ኪዳን መጻሕፍት በሚጻፉበት ዘመን ሌሎች የክርስቲያን ጽሑፎችም ይጻፉ ስለነበር ሁሰቱን ለመለየት የቀናናነት ጥያቄ ተነስቶ እንደበር ይህ ምዕራፍ ጨምሮ ይነግረናል፡፡ የመሰየትን ሥራ ሰማክናውን የሚያስችሉ የአዲስ ኪዳን የቀናና መበፈርቶችም በዚህ ምዕራፍ ተዘርዝረዋል፡፡

በተጨማሪም የአዲስ ኪዳን ቀናና እንዲጠናቀቅ የረዱ በርካታ ጉባኤዎችንም ምዕራፉ ያጠቃልላል፡፡ ተጠልሎና ነጥሮ የወጣውን ይህን ዘላለማዊ ቃል ለምንና እንዴት ማጥናትም እንዳለብን ምዕራፉ በቂ ከሆኑ ምክንያቶች ጋር መመሪያዎችንም አቅርቦልናል፡፡

የአዲስ ኪዳን አድገት በእንዴ ሳይሆን በሂደት መሆኑን የትምህርቱ መጽሐፍ ያበረዳናል፡፡ ይህን የጊዜ ሂደት መሠረት በማድረግ፡-

1. የአዲስ ኪዳንን ቅደም ተከተል አመጣጥ ዘርዝረህ ያፍ፡፡
2. የአዲስ ኪዳንን መጻሕፍት ከሌሎች መጻሕፍት ለመለየት የሚያስችሉ የቀናና መበፈርቶች በዚህ ምዕራፍ አንደተካተቱ በንባብህ አማካይነት እንደ ደረሰክበት ይታመናል፡፡ በዚህ መሠረት አዲስ ኪዳን መጻሕፍት ተቀባይነት እንዲያገኙ መጻሕፍቱ በነማን መጻፍ አስባቸው?
3. የመጻሕፍቱ ይዘትስ ምን መሆን አለበት?
4. መጻሕፍቱ ተቀባይነት እንዲኖራቸው የሚያስችሉትን ውበጣዊና ውጪያዊ ምክንያቶችን ዘርዝር፡፡
5. የአዲስ ኪዳን ቀናና ስዳር እንዲደርስ ያስቻሉ የተስያዩ ጉባኤዎች በዚህ ምዕራፍ አንደተካተቱ አንብበሃል፡፡ በእሆንም መጽሐፉን ሳታገላብጥ ዓመተ ምህረቱን ጭምር በመጥቀስ የአያንዳንዱን ጉባኤ ዝርዝራዊ ተግባር ግለጽ፡፡
6. መጽሐፍ ቅዱስን የምናጠናበትን ምክንያቶች በዝርዝር ያፍ፡፡

ይህን ምዕራፍ ሰሁለት ጊዜ ያህል እንደገና በማስተዋል ካነበብክ በኋላ ቀጥሎ ያለውን የመመዘኛ ፈተና ሥራ፡፡

- I. አጭር ማብራሪያ ስጥ
7. ሐዋርያዊ ደብዳቤዎች ለጥንት አብያተ ክርስቲያናት ያበረከቱትን ግልጋሎት አብራራ
8. የአዲስ ኪዳንን የቀናና መበፈርቶች ያፍ፡፡
9. የካርቴድ ጉባኤ ያከናወነውን ተግባር ግለጽ፡፡

II. ባዶውን ቦታ ሙላ

10. _____ ቀናናዊነት የሌላቸውን መጻሕፍት እንዳይነበሱ አገደ፡፡
11. _____ እና _____ በጊዜያዊ ጥርጣሬና ጥያቄ ሥር የነበሩ መልእክቶች ናቸው፡፡

III. ትክክለኛውን መልስ ምረጥ

12. ቀጥለው ከተሰጡት ምርጫዎች መካከል መጽሐፍ ቅዱስ የምናጠናበትን ምክንያት የሚገልጸው የትኛው ነው?

- ሀ. የእምነታችን መሠረት በመሆኑ
- ለ. ደስ ስሰሚል
- ሐ. ግዳጅ ስለሆነ
- መ. መልስ የለም

13. መጽሐፍ ቅዱስን እንዴት ማጥናት እንዳለብን የሚጠቁመን የቱ ነው?

- ሀ. መጽሐፍ ቅዱስን ገጽ በገጽ በማንበብ
- ለ. የመጽሐፍ ቅዱስን አንድ ክፍል በመምረጥ ማንበብ
- ሐ. ለብቻችን ተቀምጠን ማንበብ
- መ. በተጠማ ልብ ማንበብ

IV. አዛምድ

14. መጽሐፍ ቅዱስን ለማጥናት ምክንያት ነው

15. መጽሐፍ ቅዱስን እንዴት እንደምናጠና ይጠቁመናል

16. የእግዚአብሔር ቅዱሳን ጽሑፎች ናቸው

17. ውጫዊ ምስክርነት

18. ውስጣዊ ምስክርነት

19. የዮሐንስ ራዕይ

ሀ. የሰዎችን ልብ ስለሚለውጥ

ለ. ለመጸለይ

ሐ. በመንፈሳችን ቃሉን በማድመጥ

መ. በማሳለል

ሠ. አስጠኝ በመፈለግ

ረ. ሐዋርያዊ ደብዳቤዎች

ሰ. የእግዚአብሔር ቃልነታቸው
የተረጋገጠበት ማስረጃ መገኘት
አለበት።

ሸ. የግለሰቦች አስተያየት

ቀ. እይወትን የመለወጥ ኃይሉ

ቤ. ታሪክን መመርመር

ተ. የመጨረሻ መጽሐፍ

የጥያቄዎች መልስ

ምዕራፍ አንድ

1. መልስህን ከገጽ አምስት ጋር አመሳክር!

2. መልስህን ከገጽ አምስት ጋር አመሳክር!

3. መልስህን ከገጽ ስድስት ጋር አመሳክር!

4. ከምቲ

5. የእግዚአብሔርን መኖር የማይነቃነቅ ቋሚ እውነት መሆኑን አጥብቀው ስለሚገነዘቡ ነው።

6. ምክንያቱም የእግዚአብሔርን መኖር አስቀድሞ መቀበል የመጀመሪያው መሠረታዊ ጉዳይ አድርጎ ስለሚቆጥር ነው። ከዚህ የተነሳ ነው ስለ እግዚአብሔር የመኖር ጥያቄ ሳያነሳ በቀጥታ «በመጀመሪያ እግዚአብሔር ሰማያትንና ምድርን ፈጠረ» /ዘፍጥረት 1:1/ ብሎ የሚጀምረው።

7. መልስህን ከዕብ. 11:5 ጋር አመሳክር!

8. መልሱን ከገጽ 13-14 በማንበብ አግኝ!

9. መልሱን ከገጽ 14-15 በማንበብ አግኝ!

10. መልስህን ከገጽ 15-16 ካለው ክፍል ጋር አመሳክር!

11. መልስህን ከገጽ 17-18 ካለው ክፍል ጋር አስተያይ!

12. መልሱን ከገጽ 20 ላይ አግኝ!

13. መልሱን ከገጽ 21-23 ካለው ክፍል አግኝ!

14. መልሱን ከገጽ 28-29 ባለው ክፍል ተመልከት!

16. መልሱን ከገጽ 31 ላይ ተመልከት።

የመመዘኛ ፈተና መልስ

16. ሐበት
17. ሐበት
18. ሐለት
19. የንጽፍና የግልጽ ዓላማ መግባት፤
20. የማበረጃዎች በምዕኑት መግባት፤
21. ሀ
22. መ
23. ገጽ 17 ተመልከት፤
24. ገጽ 25 ተመልከት፤

ምዕራፍ ሁለት

1. የማቴ.11:27 ደጋግመህ ካነበብክ በኋላ መልሱን በራሱ አባባል አስተምጥ፤
2. ከገጽ 33-34 ላይ በማንበብ መልስ፤
3. ለመልሱ ገጽ 35 ተመልከት፤
4. መልሱን ከገጽ 39 አግኝ፤
5. መልሱን ከራሱ፤

የመመዘኛ ፈተና መልስ

6. ሐበት
7. አውነት
8. ሐለት
9. የመጋቢነቱን
10. ልዩ
11. መ
12. መ
13. ለመልሱ ገጽ 51 ተመልከት፤
14. መልሱን ከገጽ 52 - 55 ያለውን በማንበብ አግኝ፤
15. ከገጽ 50 በማንበብ መልሱን አግኝ፤

16. ከገጽ 46-48 በማንበብ መልሱን አመሳክር፤
17. መልሱን ከገጽ 44 ጋር አመሳክር፤

ምዕራፍ ሦስት

1. መልሱን ገጽ 56 በማንበብ አስተያይ፤
2. እግዚአብሔር ያልኖረበት ፈጽሞ የሰም ማሰት ነው፤
3. ከገጽ 60-67 በማንበብ መልሱን ለካው፡፡

የመመዘኛ ፈተና መልስ

4. ሐለት
5. ሐለት
6. አውነት
7. ለመልሱ አርግጠኛ ለመሆን ከገጽ 56-71 ያለውን አንብብ፤
8. መልሱን ከራሱ
9. መልሱን ከገጽ 63 ጋር አመሳክር፤
10. አሞጽ
11. የሚተላለፉ
12. የማይተላለፉ
13. የሚተላለፈውን
14. ኤርክሰን /Erickson/

ምዕራፍ አራት

1. ለመልሱ አርግጠኛ ለመሆን ከገጽ 72-74 ያለውን አንብብ፤
2. ገጽ 76 ተመልከት፤
3. ለመልሱ አርግጠኝነት ከገጽ 77-79 ያለውን ክፍል አንብብ፤

የመመዘኛ ፈተና መልስ

4. ሐሰት
5. ሐሰት
6. እውነት
7. ለመልሱ እርግጠኝነት ከ75-79 ያለውን አንብብ!
8. ለመልሱ እርግጠኝነት ከ75-79 ያለውን አንብብ!
9. ለመልሱ እርግጠኝነት ከ75-79 ያለውን አንብብ!
10. ኤል
11. ኤሉሂም
12. ጌታ አምላክ
13. ለ
14. ሀ
15. ሐ
16. ሠ
17. መ
18. ረ
19. ሸ

ምዕራፍ አምስት

1. ለ
2. ሀ
3. መ
4. ለመልሱ ከገጽ 91-92 ያለውን ክፍል አንብብ!
5. መልሱን ከገጽ 93-94 በማንበብ አግኝ!
6. መልሱን ከገጽ 95-97 በማንበብ አግኝ!
7. ለመልሱ እርግጠኝነት ከገጽ 98-103 ያለውን አንብብ!

ምዕራፍ ስድስት

1. ለመልሱ ከገጽ 104-106 ያለውን ተመልከት!

2. ከ106-111 ያለውን አንብብ!
3. ኢየሱስ ብቻ
4. አዶፕሽኒዝም /Adoptionism/

የመመዘኛ ፈተና መልስ

5. መልሱን ከራስህ
6. መልሱን ከራስህ
7. ሐሰት
8. ሐሰት
9. ሐሰት
10. ሐሰት
11. እውነት
12. ሐሰት
13. ሦስት
14. አንድነት
15. አካል! መሰሉ
16. ኤካድ

ምዕራፍ ሰባት

1. ለመልሱ እርግጠኛ ለመሆን ገጽ 117ን አንብብ!
2. መልሱን ከገጽ 118-120 ያለውን በማንበብ አግኝ!
3. ለመልሱ ከገጽ 120-121 አንብብ!
4. ሀ
5. ለ

የመመዘኛ ፈተና መልስ

6. መልሱን መጽሐፍ ቅዱስን ተመስርተህ መልስ!
7. ከገጽ 121-122 ያለውን በማንበብ አረጋግጥ!
8. ለመልሱ እርግጠኝነት ከገጽ 123-124 ያለውን አንብብ!
9. ትውፊት! 12!

10. ሚካኤልና ገብርኤል ናቸው፤
11. ስመልስህ ከገጽ 126-127 ያለውን አንብብ፤
12. መልሱን ሰማንኛት ገጽ 136 ተመልከት፤
13. ስመልስህ ገጽ 138 አንብብ፤

የክፍል ሁለት መልስ ምዕራፍ አንድ

1. መልሱን ከምዕራፉ አግኝ
2. መልስህን ከገጽ 140-144 ያለውን ተመልከት
3. ስመልስህ እርግጠኝነት ከገጽ 144-146 ያለውን አንብብ
4. ስመልስህ ከገጽ 146-147 ያለውን አንብብ
5. ሀ. ታሪካዊ መጻሕፍት/ወንጌላትና የሐዋርያት ሥራ
ለ. መልእክቶች
ሐ. ራእይ ናቸው።
6. ሀ. ከ1500 ዓመታት በላይ በሆነ ጊዜ በተለያዩ ጊዜ መጻፉ
ለ. ጸሐፊዎቹ ግንኙነት ሳይኖራቸው አንድ ወጥ የሆነ መጻፍ መጻፋቸው
ሐ. ከጸሐፊዎቹ በላይ ሆኖ መንፈስ ቅዱስ መምራቱ ናቸው።
7. ስመልስህ እርግጠኝነት ከገጽ 150-151 ያለውን ተመልከት
8. ስመልሱ ገጽ 151 ተመልከት
9. አውሮፓ፣ አፍሪካና ኤስያ ናቸው።

የመመዘኛ ፈተና መልስ

10. ስመልሱ ከገጽ 152-154 ያለውን በማስተዋል አንብብ
11. መልሱን ከገጽ 143-144 ያለውን በማንበብ አግኝ
12. አይሁዳዊያን
13. ካርዲናል ሁጎ /Cardinal Hugo/፣ በ13ኛው ክፍለ ዘመን ነበር
14. ሀ
15. ሐ
16. መ

17. መ
18. ሀ
19. ሰ
20. ሐ

ምዕራፍ ሁለት

1. ስመልሱ ገጽ 155 ተመልከት
2. መልሱን ከራስህ
3. ስመልስህ እርግጠኝነት ከገጽ 155-157 ያለውን አንብብ
4. ሥልጣኑ በእኛ በእማኞቹ ሕይወት ላይ በበላይነት ይገዛል ማለታችን ነው
5. መልሱን ገጽ 161 በማንበብ አግኝ

የመመዘኛ ፈተና መልስ

6. መልሱን ከገጽ 156-157 ያለውን በማንበብ አረጋግጥ
7. መልሱን ከገጽ 161-162 ያለውን በማንበብ አግኝ
8. ትውልዶች
9. ኢየሱስ
10. ሐሰት
11. አውነት
12. ሠ
13. መ

ምዕራፍ ሦስት

1. መልሱን በተባለው መንገድ ማስቀመጥ ትችላለህ
2. ስመልስህ ከገጽ 163-164 ያለውን አንብብ
3. ኢየሱስ ክርስቶስ/መጽሐፍ ቅዱስ
4. ስመልሱ ከገጽ 165-166 ያለውን አንብብ
5. ስመልሱ እርግጠኝነት ከገጽ 166-167 ተመልከት

6. ሐሰት
7. ሐሰት
8. ሐሰት
9. እውነት
10. ሐ

የመመዘኛ ፈተና መልስ

11. መልሱን ከራስህ
12. ለመልስህ ገጽ 169 አንብብ
13. ለመልስህ ገጽ 170 ተመልከት
14. ሐሰት
15. እውነት
16. አብርሃም መለኮት
17. ተፈጥሮአዊ አስተንታሪ መለኮት
18. ሀ
19. መ
20. ሐ

ምዕራፍ አራት

1. ለመልስህ ከገጽ 177-178 ያለውን አንብብ
2. ገጽ 177
3. ገጽ 177 አንብብ
4. ገጽ 178 አንብብ
5. ገጽ 178 አንብብ

የመመዘኛ ፈተና መልስ

6. ከገጽ 177-178 ያለውን አንብብ
7. ከገጽ 177-178 አንብብ
8. አዋልድ መጻሕፍት፤ መረጃዎችን
9. የካቶሊክ ቤተክርስቲያን

10. ሐ
11. ሐ
12. ሀ
13. ሐ
14. መ
15. ሠ
16. ሐ
17. ረ

ምዕራፍ አምስት

1. ለመልስህ ከገጽ 184-185 ያለውን በማስተዋል አንብብ
2. ገጽ 185
3. ገጽ 185
4. ገጽ 186
5. ገጽ 187
6. ገጽ 188

የመመዘኛ ፈተና መልስ

7. ገጽ 184
8. ከገጽ 185-186 አንብብ
9. ገጽ 187
10. የሎዶቂያ ሲናዶስ
11. ዕብራውያን፤ 2ጴጥሮስ፤ 2-3 ዮሐንስና ይሁዳ
12. ሀ
13. መ
14. ሀ
15. ሐ
16. ረ
17. ሐ
18. ቀ
19. ተ